

T. C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EVLİLİK ROL BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burak KÖKSAL

TOKAT
Ekim, 2017

T. C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EVLİLİK ROL BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

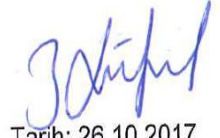
Burak KÖKSAL

Danışman: Doç. Dr. Tahsin İLHAN

TOKAT
Ekim, 2017

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 26.10.2017

Burak KÖKSAL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Burak KÖKSAL'ın Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin Geliştirilmesi adlı çalışması 26.10.2017 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim / Ana Sanat Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Kemal BAYTEMİR

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Tahsin İLHAN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Rukiye ŞAHİN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

TEŞEKKÜR

Bu araştırma benim için kıymetli kişilerin destek ve emeği ile gerçekleşti.

Öncelikle yüksek lisans eğitimim süresince kendisiyle çalışmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum, olumlu ve yapıcı geri bildirimleri sayesinde kendisinden çok şey öğrendiğim, tezimin her aşamasındaki katkısı, desteği, sabrı ve anlayışı için tez danışmanım Doç. Dr. Tahsin İLHAN' a çok teşekkür ederim.

Tez çalışmasının tamamını okuyarak değerlendiren ve sundukları öneriler ile araştırmanın son halini almasına büyük katkılar sağlayan tez savunma jürisinde yer alan Yrd. Doç Dr. Rukiye ŞAHİN ve Yrd. Doç Dr. Kemal BAYTEMİR'e teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde yardım ve katkılarını esirgemeyen arkadaşlarıma ayrıca tez yazım sürecinde fikirlerini ve tavsiyelerini benimle paylaşan değerli meslektaşlarım Dr. Yusuf SARIKAYA ve Dr. Mustafa Kemal YÖNTEM'e teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteğini hiç esirgemeyen kıymetli babam Erdoğan KÖKSAL' a, sevgi, şefkat ve fedakârlığını her daim hissettiğim değerli annem Saliha KÖKSAL' a, enerjisi, hoşgörüsü, maddi ve manevi yardımlarıyla hayatıma büyük katkıları olan ablam Süheyla KÖKSAL' a sonsuz teşekkür ederim.

Sevgisini ve desteğini her zaman hissettiğim, bu süreçteki zor zamanlarımda nazıma katlanan sabrı ve yardımlarıyla bana güç veren biricik eşim Vahide Mine KÖKSAL' a, bilgisayarı her elime aldığımda tuşlarına basmaya çalışarak hiç destek olmayan canım oğlum Kerem Batu' ya, gelişile evimizi neşelendiren tatlı kızım Duru'ya çok teşekkür ederim.

Burak KÖKSAL

ÖNSÖZ

Toplumlarda giderek artan boşanma oranlarıyla birlikte evlilik öncesi faktörler ve evlilik süreci üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Evlilik öncesi faktörlerin başında da eş seçimi gelmektedir. Hayatın büyük bir bölümünü birlikte mutlu şekilde geçirebilmek için doğru eş seçimi yapmak oldukça önemlidir. Bu nedenle birey kendini tanıması, kendi özelliklerini, isteklerini, ihtiyaçlarını ve beklentilerini sağlıklı tespit etmesi, bilinçli eş tercihinde bulunabilmek için oldukça önemlidir. Doğru eş seçimi evlilikten doyum sağlamayı ve mutlu olmayı da beraberinde getirmektedir.

Evlilikle birlikte insanlar bekâr rollerinden evli çift rollerine geçmektedirler. Aile içinde paylaşılan görev ve sorumluluklar evlilik rollerinin doğasını oluşturmaktadır. Evlilikteki roller, bireylerin geleneksel tutumu ya da eşitlikçi tutumu benimsemelerine göre değişebilmektedir. Bireyler benimsedikleri tutuma göre bir takım beklentiler içerisinde evlenmektedirler. Bireylerin evliliğe getirdikleri bu beklentilerdeki uyumsuzluklar evliliklerde sorunlara neden olabilmektedir.

Her bireyin çocukluk deneyimleri, ilk eğitim ve sosyal çevresi etkileriyle oluşan evliliğe dair rol beklentileri bulunmaktadır. Evlilik rol beklentileri, bireylerin evlilikte kimin, hangi davranışları, nasıl gerçekleştireceğiyle ilgili düşüncelerdir. Bireyin evlilik rol beklentileri ile eşinin rol davranışları arasındaki uyum evlilik doyumunun güçlü bir belirleyicisi olarak tanımlanmaktadır.

Eşlerin evliliklerinde ki gerçekçi olamayan beklentiler veya rol beklentileriyle ilgili anlaşmazlıklar yüzünden çatışmalar yaşanabilir bu da evlilikte uyumsuzluk ya da boşanma ihtimalini arttırabilir. Bu nedenle, evlilik öncesinde bireylerin evlenecekleri kişiyle arasındaki ilişkinin kalitesini etkileyen rol beklentilerini fark etmeleri önemlidir. Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde evlilik rol beklentilerini değerlendirecek bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Gerçekleştirilen bu çalışma ile bireylerin evlilik rol beklentilerine ilişkin algılarını ölçebilecek 40 maddeli, geleneksel ve eşitlikçi faktörlerinden oluşan evlilik rol beklentileri ölçeği ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak bu çalışmayla, konuyla ilgili alanyazına katkıda bulunulması, ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda araştırmacıların ölçme aracı olarak kullanılabilecek bir ölçme aracının geliştirilmesi ve aile danışmanlığında rol beklentilerin tespit edilerek evlilik ilişkisini anlama ve sorunların kaynağını tespit

etmede danışmana yardımcı olması ayrıca bu alanla ilgili daha çok araştırmacının dikkatinin çekilmesi hedeflenmiştir.

ÖZET

EVLİLİK ROL BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Köksal, Burak

Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı

Tez Danışmanı Doç. Dr. Tahsin İLHAN

Bu çalışmada bireylerin evlilik rol beklentilerini değerlendirebileceği bir ölçek geliştirilmiş ve daha sonra da bu ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma iki ayrı katılımcı grubunda toplam 766 kişi ile yürütülmüştür. Araştırma verileri 2014-2015 eğitim - öğretim yılında toplanmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde hem evli ve bekar bireylerden alınan rol beklentileri hem de alanyazın ve daha önce geliştirilmiş ölçme araçları dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, yeni geliştirilen evlilik rol beklentileri ölçeği, ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri kullanılmıştır. Evlilik rol beklentileri ölçeğinin yapı geçerliği, madde toplam korelasyonu, %27'lik alt-üst grup farkının anlamlılığı, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile araştırılmıştır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği ise ölçek puanları ile ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri puanları arasındaki ilişkilerin ortaya konulması yoluyla incelenmiştir. Güvenirlik analizleri ise iç tutarlık Cronbach alfa ve test-tekrar test yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Varimaks döndürme yöntemiyle gerçekleştirilen temel bileşenler analizi sonucunda 40 maddeden oluşan ölçeğin toplam varyansın % 36.25'sini açıklayan iki faktörlü bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Bu faktörler “geleneksel” ve “eşitlikçi” ve olarak isimlendirilmiştir. Bu iki bileşenli yapı doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanmış ve uyum indekslerinin iyi uyuma işaret ettiği tespit edilmiştir (NFI = .92, NNFI = .95, CFI = .96, IFI = .96, RMSEA = .061, GFI = .79, AGFI = .76, SRMR = .074). İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri ile yapılan ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları sonucunda elde edilen korelasyon değerleri ölçeğin geçerliğini destekler niteliktedir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ile iki hafta süreli test- tekrar test güvenirliği sırasıyla geleneksel faktör için .93 ve .95 eşitlikçi faktör için .88 ve .66 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak ERBÖ'nün evlilik rol beklentilerini ölçmek için kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Evlilik Rol Beklentileri, Ölçek Geliştirme

ABSTRACT

DEVELOPMENT OF THE MARITAL ROLE EXPECTATIONS SCALE

Köksal, Burak

Graduate School of Educational Sciences, Master of Arts in Guidance and Counseling

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Tahsin İLHAN

The aim of the study was to develop The Marital Role Expectations Scale and test its validity and reliability. The study was carried out with 766 individuals among two different samples. The research data were collected 2014 - 2015 academic years. Married and single individuals' views, previous researches and previously developed instruments were used to generate item pool. Information sheet, relational – individual - collective self-aspect scale, Bem sex role inventory and the marital role expectations scale developed by the researcher were used to collect data. The construct validity of the Marital Role Expectations Scale were examined by item-total correlations, *t* - tests between the means of upper 27 % and lower 27 %, exploratory and confirmatory factor analyses. Criterion related validity of the scale was investigated by revealing relationships between marital role expectations scale and relational - individual - collective self-aspect scale and Bem sex role inventory scores. Reliability analyses were carried out with internal consistency Cronbach alpha and test-retest reliability methods. Principal component analysis with a varimax rotation showed that 40 items of the scale contained two factors, representing 36.25 % of the total variance. These two factors titled as 'traditional' and 'equalitarian'. Confirmatory factor analysis of the two-component structure indicated an acceptable fit between the predicted model and the observed data (NFI = .92, NNFI = .95, CFI = .96, IFI = .96, RMSEA = .061, GFI = .79, AGFI = .76, SRMR = .074). Correlations coefficients between relational - individual - collective self-aspect scale, Bem sex role inventory and the marital role expectations scale scores supported criterion related validity. For the traditional and the equalitarian factors, Cronbach alpha coefficients were .93 and .88, respectively. In addition, test-retest reliability coefficients were found .95 and .66, respectively. In conclusion, the marital role expectations scale was considered reliable and valid instrument to measure marital role expectations.

Key words: Marriage, Marital Role Expectations, Scale Development

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME-----	i
JÜRİ ONAY SAYFASI -----	ii
ÖNSÖZ -----	iv
ÖZET-----	vi
ABSTRACT -----	vii
İÇİNDEKİLER -----	viii
TABLOLAR LİSTESİ -----	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ -----	xii
KISALTMALAR LİSTESİ -----	xiii
BÖLÜM I-----	1
GİRİŞ -----	1
Problem Durumu-----	1
Araştırmanın Amacı-----	6
Araştırmanın Önemi -----	6
Sınırlılıklar -----	7
Sayıtlar -----	7
Tanımlar -----	7
BÖLÜM II-----	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE -----	8
Eş Seçimi -----	8
Evrin Kuramına Göre Eş Seçimi-----	8
Değiş Tokuş Kuramına Göre Eş Seçimi -----	9
Benzer Özellikler Kuramına Göre Eş Seçimi-----	9
Uyaran-Değer- Rol Kuramına Göre Eş Seçimi-----	10
Birini Tamamlayan Gereksinimler Kuramına Göre Eş Seçimi -----	10
Psikanalitik Kuramına Göre Eş Seçimi -----	11
İdeal Kuramına Göre Eş Seçimi -----	11
Evlilikte Roller -----	12
Geleneksel Roller-----	14
Eşitlikçi Roller -----	15
Rol Beklentisi-----	16
Evlilik Rol Beklentilerinin Ölçümü -----	21
Evlilik Rol Beklentisi Envanteri (The Marriage Role Expectation Inventory) -----	22
Aile Sorumlulukları Ölçeği (Family Responsibility Inventory)-----	22

Yaşam Rolü Belirginlik Ölçeği (The Life Role Salience Scales) -----	23
Beklenti Düzeyi Endeksi (The Expectation Level Index) -----	23
Evlilik Beklentisi Ölçeği (Marital Expectation Scale)-----	24
BÖLÜM III-----	26
YÖNTEM-----	26
Araştırmanın Modeli -----	26
Araştırma Grubu -----	26
Birinci Araştırma Grubu -----	26
İkinci Araştırma Grubu -----	28
Veri Toplama Araçları-----	29
Kişisel Bilgi Formu -----	29
Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Deneme Formu -----	29
İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği-----	29
Bem Cinsiyet Rolü Envanteri-----	30
Evlilik Rol Beklentileri Ölçeği Geliştirme Süreci -----	30
Madde Yazımı Süreci ve Deneme Formunun Oluşturulması -----	30
Veri Toplama Süreci -----	31
Verilerin Analizi -----	32
BÖLÜM IV -----	34
BULGULAR-----	34
Evlilik Rol beklentileri Ölçeğinin Geçerlik Çalışmaları-----	34
Yapı Geçerliği-----	34
Açımlayıcı Faktör Analizi-----	34
Doğrulayıcı Faktör Analizi -----	39
Yüzde 27 Alt-Üst Grup Arasındaki Fark -----	44
Ölçüt Geçerliliği -----	47
Evlilik Rol Beklentisi Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması -----	50
Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin Puanlanması -----	51
BÖLÜM V -----	52
TARTIŞMA -----	52
BÖLÜM VI -----	57
SONUÇ VE ÖNERİLER -----	57
Sonuçlar-----	57
Öneriler-----	58

Araştırmacılar İçin neriler-----	58
Ruh Sağlığı Alanında alışan Uzmanlar/ Uygulayıcılar İçin neriler -----	58
Politika Yapıcılara neriler-----	59
KAYNAKÇA -----	60
EKLER-----	68

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Birinci Aşama Katılımcı Profili.....	27
Tablo 2 İkinci Aşama Katılımcı Profili	28
Tablo 3 Faktör Öz değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri	35
Tablo 4 Maddelerin Faktörlere Dağılımı ve Ortak Yük Değerleri	36
Tablo 5 Madde Toplam Korelasyonları.....	38
Tablo 6 Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri.....	40
Tablo 7 Modifikasyonlar Sonrası Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri	41
Tablo 8 ERBÖ Maddelerine İlişkin t ve R^2 Değerleri	43
Tablo 9 Geleneksel Faktör İçin Yüzde 27’lik Alt- Üst Grup Farkına Dayalı Bağımsız Örneklem t Testi	45
Tablo 10 Eşitlikçi Faktör İçin Yüzde 27’lik Alt- Üst Grup Farkına Dayalı Bağımsız Örneklem t Testi	46
Tablo 11 Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları	47
Tablo 12 Kadın Örnekleme İçin Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	48
Tablo 13 Erkek Örnekleme İçin Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları.....	49
Tablo 14 ERBÖ Faktörlere İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Varimaks Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği.....	35
Şekil 2 Modifikasyonlar sonrası ERBÖ Modeli Standart Değerleri	42

KISALTMALAR LİSTESİ

AGFI	: Düzenlenmiş İyilik Uyum İndeksi
GFI	: İyilik Uyum İndeksi
IFI	: Artmalı Uyum İndeksi
NFI	: Normlaştırılmış Uyum İndeksi
NNFI	: Normlaştırılmamış Uyum İndeksi
PGFI	: Basitlik Uyum İndeksi
PNFI	: Normlaştırılmış Basitlik Uyum İndeksi
RMSEA	: Yaklaşık hataların ortalama karekökü
SRMR	: Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü
ERBÖ	: Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayıltıları (varsayımlar), sınırlılıkları ve araştırmaya konu olan kavramlarla ilgili tanımlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

İnsanlar yaşamları boyunca, sürekli olarak karar vermelerini gerektiren durumlarla karşılaşır. Özellikle genç yetişkinlik döneminde karar vermelerini gerektiren ve hayatlarının tamamını etkileyen iki önemli gelişim görevi bulunmaktadır; bunlardan biri iş seçimi, diğeri ise eş seçimidir (Karaçanta, 2015). Yaşamın büyük bölümünü birlikte, mutlu bir şekilde geçirebilmek için doğru eş seçiminde bulunmak önemlidir (Bener, 2011). Eş seçimi, insanların toplum içerisindeki konumunu, yaşamını ve gelecek hayatına etki eden önemli ve aynı zamanda karmaşık bir karardır (Keklik, 2011). Bu kararla birlikte kişi, hayatını kiminle ve nasıl devam ettireceğine, çocuk sahibi olacaksa bu çocuğun kimden olacağına, çocuğunu kiminle büyüteceğine de karar vermektedir (Yıldırım, 2007). Bu nedenle eş seçimi rastgele bir seçim değil aksine bilinçli ve amaçlı bir seçimdir (Bacanlı, 2001). Bu süreçte insanlar farklı psikolojik ve fiziksel özelliklerden etkilenmektedirler (Yıldırım, 2007). Zipp'e (2002) göre, kişinin yaşı, dini inançları, tecrübeleri, ekonomik durumu ve yaşadığı toplumun değerleri eş seçimiyle yakından ilgilidir. Eş seçiminin akla uygun ayrıca gerçekçi şekilde olması sağlam evliliklerin ön şartlarından biridir (Erdoğan, 1995). Evlilik ilişkisinin uyumlu ve doyum sağlayıcı olması eş seçiminin doğru yapılmasıyla ilişkilidir (Özteke, 2015). Çünkü evlenecek bireylerin kişilikleri, hayata bakışları, yaşamı algılayış biçimlerinde sürekli bir etkileşim gerçekleşmektedir (Özden, 2013).

Evlilik, erkekle kadını birbirlerine bağlayan, onların çocuklarına belirli bir kimlik kazandıran, devletin kontrolü, hak ve yetki dâhilinde olan yasal bir ilişkidir. (Özgüven 2001). Glenn (1991), evliliği bireylerin mutlu olmasında ve kişiliklerinin gelişmesinde büyük katkıları olan bir unsur olarak tanımlamaktadır. Kişinin maddi ve manevi doyum sağlayabilmesinde, görevlerini başarıyla yerine getirebilmesinde ve çevresine uyum sağlayabilmesinde evlilik ilişkisinin önemli katkıları bulunmaktadır (Çelik, 2006). Evliliğin aynı zamanda birbirine yoğun duygular hissedilen bireylerin, birbirlerinin ait olma, mutluluk, bağlılık, sevgi gibi psikolojik gereksinimlerini de

karşıladığı belirtilmektedir (Framo, 1996). Eşler arasında güzel bir ilişkinin bulunması, çocuklarının güvenlik ve geleceklerinin düşünülmesi, eşlerin arasında açık iletişimin olması sağlıklı evliliğin yapısını temsil etmektedir (Cutler ve Radford, 1999).

Evlilikle birlikte insanların hayatlarında bir takım değişiklikler olmakta ve insanlar artık bekârlık rollerinden evli çift rollerine geçmektedirler (Canel, 2007). Evlilikte roller, aile içinde işlerin eşler arasında nasıl paylaşıldığı ve nasıl yerine getirildiğini belirleyen davranışlar olarak ifade edilebilir (Kılıç,2012). Bu davranış kalıpları da, çiftlerin evlilik ve ebeveynlik rolleri karşısında geleneksel bir tutumumu yoksa eşitlikçi bir tutumumu benimsemelerine bağlı olarak değişebilir (Canel, 2007).

Geleneksel evlilik rolleri doğrudan toplumun kadına ve erkeğe yüklediği özelliklere göre ve yapılanmaktadır (İmamoğlu, 1991). Bu rollerde temelde erkek için evin geçimini sağlamak varken, kadın için ev içerisindeki işleri yapma rolü bulunmaktadır (Morgan ve Walker, 1983). İş ve sorumlulukların cinsiyet rolüne göre belirlendiği geleneksel evliliklerde evle ilgili kararlar ve ev içindeki işler konularında kadınlar söz sahibi olurken, dışardaki ilişkiler ve satın alma işlerinde ise erkekler söz sahibi olmaktadır (Parsons, 1942).

Sosyo-ekonomik yapının değişmesi ve bununla birlikte kadın işgücüne olan talebin artması, aile içindeki geleneksel rollerin, eşitlikçi nitelikler kazanmasını sağlamaktadır (Başbuğu, 1995). Eşitlikçi rollerde, evlilik rollerinin paylaşımı ve karar vermede birliktelik bulunurken, roller de eşler arasında değişebilmektedir (Laws, 1971). Ayrıca ailede otorite eşler arasında eşit olarak dağıtmakta ve çocukların yetiştirilmesinde demokratik kurallar uygulanmaktadır (Eken, 2006).

Evlilikte görülen kadın ve erkek rolleri, toplumların kadın ve erkek rolleriyle ilgili beklentilerini yansıtan sosyal olgulardır (İmamoğlu, 1991). Evlilik rol beklentisi, bir eşin diğer eşten evlilikte neleri yapması ve nasıl davranması gerektiğini düşündüğü davranışlardır (Dyer, 1962). Mangus'a (1957) göre insanlar evlilikte görev ve sorumlulukların nasıl olması gerektiğini, kendi ailelerinde gördükleri, öğrendikleri haliyle karar vermekte ve ona göre davranmaktadır. Dunn (1960), evlilik rol beklentilerinin daha çok çocukluk deneyimleri, eğitim ve çevre tarafından etkilendiğini belirtmektedir. Hurvitz (1965) evlilikte rollerin iki yönü olduğunu; bunlardan ilki, kişinin önce kendi rolünü yerine getirmesi, ikincisi de eşinin rolünü nasıl yerine getireceğine dair beklentisinin bulunduğunu belirtmektedir. Kadın ile erkeğin rol davranışlarının ve beklentilerinin arasındaki bu tamamlayıcı ve karşılıklı ilişki, ailenin sosyal yapısını oluşturmakta ve beklentilerin birbirleriyle örtüşüp örtüşmemesi evlilikteki uyumun

kalitesini belirlemektedir. (Hurvitz, 1965; Tarhan, 2011). Snyder (1997), evlilik doyumu üzerinde etkili olabilen rol beklentilerini 1. Ev işlerinin paylaşımı ve çocuk bakımındaki sorumluluklar, 2. Evlilikte eşit statüye sahip olup olmamak, 3. Çalışma özgürlükleri ve kariyer fırsatlarında eşit haklara sahip olup olmamak olarak belirtmiştir.

Eşlerin evliliğe getirdikleri beklentiler, evliliklerini nasıl değerlendirecekleri dair standartları belirlemekle birlikte bu rol ve rol beklentilerdeki çatışmalar hem bireylerde hem de evliliklerde sorunlara neden olmaktadır (Odell ve Quinn, 1998). Sabatelli (1984), evlilikten memnuniyetin, yaşanan ilişkinin beklentilerin altında veya üstünde olmasına göre değiştiğini belirtmektedir. Beklentilerin karşılanmaması ile düşük evlilik kalitesi arasında pozitif yönde ilişki tespit etmiştir. Benzer şekilde beklentiler ile rol davranışları arasındaki uyum, evlilik doyumunun güçlü bir belirleyicisi olarak tanımlanmaktadır (Atangana, 2015; Burr, 1971; McNulty ve Karney, 2004; Rios, 2010). Beklentilerin karşılanmaması ise olumsuz duygular, hayal kırıklığı ve çatışmalarla sonuçlanmaktadır (McNulty ve Karney, 2004). Eşler evliliklerinde ki gerçekçi olamayan beklentiler veya bu beklentilerle ilgili anlaşmazlık yüzünden evlilikten mutsuz olabilir, bu da evlilikte uyumsuzluk ya da boşanma ihtimalini arttırmaktadır (Rios, 2010). Demircioğlu'nun (2000), kadınların boşanma nedenlerini belirlediği sekiz kategoriden, boşanmaya neden olan en önemli etkenin, kişisel uyumsuzluk ve beklentilerin gerçekleşmemesi olarak tespit edilmesi de rol beklentilerinin boşanma üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Evlilik uyumuna ve doyumuna etki eden evlilik rol beklentilerine ilişkin çalışmalar eşitlikçi ve geleneksel rol beklentileri çerçevesinde şekillenmektedir (Botkin, Weeks ve Morris, 2000; Dunn, 1960; Marlar ve Jacobs, 1993; Markwart, 1999; Pollock, Die ve Marriot, 1990; Weeks ve Botkin, 1987; Weeks ve Thornburg, 1977). Bu çalışmalarda da kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi rol beklentilerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra Pfeil (1968), evliliğe adım atarken kadın ve erkeklerin eşlerinden beklentilerinin kriterlerini sıralamıştır. Bollman ve Sterrett (1970) ve Moser (1961) evlilik rol beklentilerini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Bu çalışmalara göre; annenin çalışması, ergenin aile yapısı, kardeş sayısı, doğum sırası gibi faktörlerin ergenlerin evlilik rol beklentileriyle ilişkisinin olmadığı fakat aile statüsü yüksek olan öğrencilerin, aile statüsü düşük olan öğrencilere göre daha eşitlikçi olduğu (Bollman ve Sterrett, 1970) tespit edilmiştir. Diğer bir çalışmada (Moser, 1961) ise zihinsel olgunluğun evlilik rol beklentilerinde önemli bir faktör olduğu bulunmuştur.

Türkiye’deki evlilik rol beklentileri ile ilgili çalışmalar incelendiğinde çok az sayıda çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların birinde (Telsiz, 1995) kadınların evlilik öncesinde ailedeki iş bölümüne ilişkin rol beklentilerinin evlendikten sonra nasıl bir eğilim gösterdiği incelenmiştir. Evlilik öncesinde kadınların çoğunluğunun ev işlerinden kendilerini sorumlu gördüğü, sofraya hazırlama ve toplama, yiyecek satın alma ve çocuk bakımı gibi işleri de eşleriyle paylaşma beklentileri bulunmuştur. Evlendikten sonra ise bütün işlerde daha fazla cinsiyete göre rol farklılaşmasının ortaya çıktığı, erkeklerin sorumluluklarının ise fatura ödeme ve evle ilgili tamir işleriyle sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bir diğer çalışmada ise aile içi rollerin, erkek kontrolündeki hiyerarşik düzenden bireysel sorumluluk ve yükümlülüklerin ön plana geçtiği, daha paylaşımcı ve eşitlikçi bir düzene doğru değiştiği (İmamoğlu, 1993) tespit edilmiştir. Çopur (1995) ise gençlerin kuracakları ailelere ilişkin rol beklentilerini, eşitlikçi ve geleneksel rol beklentileri çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada, aile içinde belirli rollerin yapılması konusunda her iki cinsin de eşitlikçi görüşlere sahip olduğu fakat erkeklerin, aile bütçesine katkıda bulunma, ailenin güven ve korunma ihtiyacını karşılama, ev işlerinin yapımı ve çocukların bakımı rollerinde kadınlara göre daha geleneksel yaklaşımının bulunduğu tespit edilmiştir.

Alanyazında evlilik rol beklentileriyle ilgili ölçme araçları incelendiğinde, Dunn (1960) tarafından geliştirilen evlilik rol beklentisi envanteri (the marriage role expectation inventory) rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan en yaygın ölçme aracı olduğu görülmektedir (Botkin, Weeks ve Morris, 2000; Longanecker, 1974; Marlar ve Jacobs, 1993; Markwart, 1999; Moser, 1961; Pollock, Die ve Marriot, 1990; Sterrett ve Bollman, 1970; Weeks ve Botkin, 1987). Ölçekte geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki üst boyut ve bu iki boyutun içerisinde de, otorite, ev işleri, çocuk bakımı, bireysel özellikler, toplumsal katılım, eğitim, finansal destek ve istihdam olmak üzere yedi alt boyut bulunmaktadır (Dunn, 1960). Evlilik rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan diğer bir ölçek ise Geiken (1964) tarafından geliştirilen aile sorumlulukları ölçeğidir (family responsibility inventory). Dunn’ın (1960) evlilik rol beklentisi ölçeğini temel alarak geliştirilen bu ölçekte, otorite, çocuk bakımı ve ev işlerindeki sorumluluklar olmak üzere toplam 3 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek eşlerin evdeki sorumluluklarına ilişkin beklentilerini ölçmede kullanılmaktadır (Geiken, 1964). Evlilik rol beklentilerinde kullanılan başka bir ölçek de Sabatelli ve Pearce tarafından (1986) geliştirilen beklenti düzeyi endeksidir (the expectation level index). Evlilikte önemli olduğu kabul edilen 32 yönle ilgili erkek ve kadın beklentilerini ölçmek amacıyla

geliştirilmiştir. Daha sonra Sabatelli (1988) tarafından yakın kişisel ilişkilerdeki belirli alanları (güven, yoldaşlık, çatışma, aşk gibi) ilgilendiren 26 maddelik sürümü kullanılmıştır. Ölçekten yüksek puan elde edenlerin nispeten gerçekçi bir ilişki elde edeceği belirtilmektedir (Sabatelli, 1988). Alanyazın incelendiğinde evlilik rol beklentisinin yanı sıra evlilik beklentilerinin de ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir. Jones ve Nelson (1996) evliliğe yönelik beklentileri ölçmek amacıyla “evlilik beklentisi ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçek Soysal, Uzbaş ve Aysan (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekten alınacak düşük puan evliliğe yönelik gerçekçi olmayan kötümser beklentileri, yüksek puan gerçekçi olmayan idealist beklentileri, ortalama puan ise gerçekçi evlilik beklentilerini işaret etmektedir. Tek faktörlü 40 maddelik ölçekte samimiyet, eşitlik ve uyumlulukla ilgili beklentilerin ölçüldüğü belirtilmektedir (Jones ve Nelson, 1996). Ölçekte eşitlikle ilgili olduğu belirtilen bazı maddeler rol beklentilerini anımsatmakta fakat ölçeğin tamamı değerlendirildiğinde rol beklentilerinden ziyade evlilik beklentilerini ölçtüğü görülmektedir. Ayrıca ölçeğin samimiyet, eşitlik ve uyumluluk başlığı altında üç grup beklentiyi ölçtüğü belirtilmekle birlikte, ölçek geliştirme aşamalarında yapı geçerliğine kanıt oluşturacak nitelikte açıklayıcı ya da doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılmadığı görülmektedir (Jones ve Nelson, 1996). Türkiye’de evlilik rol beklentilerinin ölçümünde, uyarlama çalışması olan ‘Evlilik Beklentisi Ölçeği’ (Soysal, Uzbaş ve Aysan, 2016) dışında bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Bunun dışında, bazı nitel araştırmalarda evlilik rol beklentilerinin çeşitli anketler ve yüz yüze görüşmeler yoluyla belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir (Çopur, 1995; Telsiz, 1995).

Sonuç olarak, ulusal ve uluslararası alan yazın incelendiğinde evlilikte rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan ölçme araçlarının görece eski olduğu görülmektedir (Amatea, Cross, Clark ve Bobby, 1986; Dunn, 1960; Geiken, 1964; Sabatelli, 1988). Evlilik rol beklentilerinin tarihsel süreç içerisinde değiştiği (Botkin, Weeks ve Morris, 2000; Weeks ve Botkin, 1987) ve bu beklentilerin kültüre özgü olduğu (Crissey, 2005; Ngazimbi, Daire, Soto, Carlson ve Munyon, 2013) değerlendirildiğinde başka kültürlerde geliştirilmiş görece eski ölçme araçlarının uyarlanması yerine Türk kültürüne ve günün şartlarına uygun yeni bir ölçek geliştirmesinin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Böylece, bu araştırma kapsamında evlilik rol beklentilerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmanın amacı, bireylerin evlilik rol beklentilerine ilişkin algılarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Evlilik rol beklentisi ölçeği yapı geçerliğini sağlamakta mıdır?
2. Evlilik rol beklentisi ölçeği ölçüt geçerliğini sağlamakta mıdır?
3. Evlilik rol beklentisi ölçeği güvenilir bir ölçek midir?

Araştırmanın Önemi

Toplumlarda hızla artan boşanma oranları neticesinde evlilik öncesi etmenler, evlilik sürecinde daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Evlilik öncesinde ki önemli faktörlerden biri de evlilik rol beklentileridir. Bireylerin evlenmeden önce evliliğe dair bir takım rol beklentileri bulunmaktadır. Evliliğe dair bu rol beklentilerindeki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya çıkarılması kurulacak evliliklerdeki çıkabilecek problemleri en aza indirmeye yardımcı olacaktır.

Türkiye’de evliliğe dair birçok araştırma bulunmakta fakat evlilik rol beklentilerine dair çok az sayıda araştırma olduğu gözlenmektedir (Çopur, 1995; İmamoğlu, 1993; Telsiz, 1995). Yapılan çalışmalar genel olarak evdeki görev paylaşımıyla ilgili değerlendirmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca araştırmacıların evlilik rol beklentileri konusunda kullanabileceği, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına ise rastlanmamıştır. Araştırmanın bu alandaki eksikliği gidermeye katkı sağlayacağı, ileriki çalışmalarda kullanılabilecek bir ölçek geliştirilmesi bu alanda daha fazla çalışma yapılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte psikoloji, aile danışmanlığı, rehberlik ve psikolojik danışma programlarında bu konuya da bir şekilde yer verileceği düşünülmektedir.

Bireylerin evlilik rol beklentilerinin ölçülebilir olması, aile danışmanlığında evlilik rol beklentilerinin tespitinde danışmana yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca evlilik öncesi eğitim programlarında, karşılıklı evlilik rol beklentilerinin tespit edilmesi, çiftlerin gerçekçi beklentilerle evliliğe adım atmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma eğitim durumu lise ve üzeri olan bireylerle gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları diğer eğitim düzeyindeki bireylere genellenirken dikkatli olunmalıdır.

Sayıtlar

1. Evlilik rol beklentilerinin ilişki durumuna göre değişmediği varsayılmıştır.

Tanımlar

Evlilik: Karşıt cinsten iki bireyin beraber yaşamak, hayatı paylaşmak, çocuk dünyaya getirmek ve onu yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları sözleşmedir (Özgüven, 2014).

Rol Beklentisi: Aynı sosyal statüdekilerin karşıdaki kişiden bekleyebileceği davranış örüntüleri ve kişinin uygun davranışlarda bulunmasıyla ilgili içsel eğilimler veya tutumlardır (Mangus, 1957).

Geleneksel Rol: Aile içerisindeki görev ve sorumlulukların daha çok cinsiyete göre yapılandırıldığı anlayıştır. Erkeğin rolü para kazanmak ve evi geçindirmek iken kadının rolü ailenin beslenmesini sağlamak, duygusal ihtiyaçları karşılamak ve çocuk yetiştirmektir (İmamoğlu, 1991).

Eşitlikçi Rol: Rollerin cinsiyete göre ayrışmadığı, aile bireylerinin aile içindeki rollerini kendilerinin belirlediği, sorumlulukları birlikte yürüttüğü ve evde beraberlik duygusu içinde yaşadığı anlayıştır (Dunn,1960).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eş Seçimi

Evlilik, insan hayatının yarısından fazla bir süreyi kapsadığından dolayı, kişi için eş seçimi oldukça önemli ve aynı zamanda karmaşık bir karardır (Bener, 2011). Eş seçimi geleneksel sistemde büyük oranda ailelerin ortaya koyduğu kural ve sınırlamalar dâhilinde gerçekleşmekteyken, günümüzde bireylerin kişisel düşünce ve istekleri doğrultusunda kendi sorumluluklarında gerçekleşmektedir (Özgüven, 1994). Bu kararlar birlikte kişi, hayatını kiminle ve nasıl devam ettireceğine, çocuk sahibi olacaksa bu çocuğun kimden olacağına, çocuğunu kiminle büyüteceğine de karar vermektedir (Yıldırım, 2007). Bu yüzden insanlar gelişim dönemleri boyunca zihinlerinde, ideal eşte hangi özelliklerin olması gerektiği konusunda kendilerine göre olumlu ve istenilen özellikleri kurgular (Yılmazçoban, 2008). Bireylerin eş seçimiyle ilgili tercihlerinin nelerden etkilendiği ve nelere yöneldiği gibi konular da önem kazanmaya başlamış ve eş seçimiyle ilgili çeşitli tezler ve kuramlar ortaya atılmıştır (Bacanlı, 2001). Aşağıda temel eş seçim kuramları hakkında bilgi verilmiştir.

Evrin Kuramına Göre Eş Seçimi

Darwin'e göre evrim iki türlü işlemektedir. Biri 'doğal seçim' ve diğeri 'seksüel seçim' dir. Doğal seçim tabiat şartlarına rağmen güçlü hayatta kalabilmedir. Seksüel seçim ise iki boyutta gerçekleşir, karşı cinsi elde edebilmek için hemcinslerle yarışma olan cins içi seçim ve diğeri de en cazip karşı cinsi elde edebilmek için girilen mücadele de cinsler arası seçimdir (Buss ve Barnes, 1986).

Evrimsel yaklaşıma göre, eş seçimi insanın üretkenlik kapasitesi üzerine kurulmuş ve bu üretkenlik kapasitesi de kadınlar ve erkekler için farklıdır. Kadınlarda verimlilik ve üretkenlik; sağlık, yaş ve fiziksel özelliklerle ilişkiliyken, erkeklerde üreme kapasitesi yaşla değil, yavrusuna bırakabileceği sosyal ve ekonomik avantajlarla yakından ilgilidir (Buss ve Barnes, 1986). Bundan dolayı erkek, soyunun devamının sağlanması için genç, sağlıklı ve iyi fiziksel koşulda olan kadınlara daha çok yönelirken, kadınlarda sosyal konumu ve soyuna kaynak bulma kabiliyeti yüksek olan erkeklerle yönelmektedirler (Tuna, 2004).

Değiş Tokuş Kuramına Göre Eş Seçimi

Kimin kiminle evleneceği sorusuna cevap vermek isteyen diğer bir yaklaşımda değiş-tokuş kuramıdır. Edwards (1969) benzerlik yaklaşımından yola çıkarak hem onu açıklamak hem de farklı yönlerine dikkat çekmek için değiş tokuş kuramının dört farklı özelliklerine değinmiştir. Edwards'a (1969) göre; bireyler; a) Maksimum ödül alabileceği kişilerle evlenmek isterler, b) Eşler birbirlerinin ödülleri artırma düşüncesi olduğundan kendinden daha az kaynaklara sahip olan bireylerle evlenmek yerine benzer kaynaklara sahip olanlarla evlenme eğilimindedirler, c) Benzer kaynaklara sahip olanların da yüksek ihtimalle benzer özellikleri bulunmaktadır, bu nedenle d) Bireylerin eş seçim kriterlerinin benzer olması muhtemeldir.

Edwards'a (1969) göre evlenecek kişilerin her açıdan birbirlerine benzemelerine gerek yoktur, farklı alanlardaki artılar eksiler sonucunda denge olması yeterlidir. İlişkiden maksimum ödüller almak gayesinde olan bireyler farklı özelliklerini değiş tokuş etmekte kadınların erkeklerin sosyoekonomik durumuyla ilgili endişe ederken erkekler kadınların ekonomik olmayan özellikleriyle ilgili endişeleri bulunmaktadır (Schoen ve Wooldredge, 1989). South'da (1991) benzer şekilde kadınların erkeklerin sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili olduğunu erkeklerin ise kadınların fiziksel çekiciliğiyle daha ilgili olduğunu belirtmektedir. Becker'a (1996) göre eş seçimi tercihi, bireyler evlilik piyasasından kendi donanımlarına uygun, kendilerine en fazla faydayı sağlayacak eşi bulmaya çalışırken, kendilerini de piyasa koşullarına göre en iyi olmak üzere hazırlayacaklar ve karşılıklı arz talebin yerine gelmesiyle evlilik kararı verilecektir.

Benzer Özellikler Kuramına Göre Eş Seçimi

Eş seçimiyle ilgili yaklaşımlardan biri de benzer özellikler yaklaşımıdır. Trost (1967) insanların eş seçiminde sosyal özellikler (yaş, eğitim, sosyal sınıf vb.) ve kişisel özellikler (ilgi, tutum vb.) bakımından kendisine benzer olanı seçme eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu tarz benzerliklerin karı-koca arasındaki ilişki olumlu hale getirdiği için insanların eş seçimlerinde potansiyel benzerlikleri algılama eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Duck ve Sants (1983) benzer özellikleri daha çok olan insanların birbirine daha çekici geldiğini ve Byrne'da (1971) çekicilik ile ilgili bir çalışmada benzerliğin çekiciliği arttırdığını belirtmektedir (akt. Parsons, 1997). Evliliğin kalitesinin ve istikrarının benzer tutum ve inançlar olduğu belirtilmektedir

(Holman ve Larson, 1994). Trost (1967) sosyal özellikler, yaş, eğitim, sosyal statü ve siyasi görüşü benzer kişilerin beraberliklerinin altı aydan uzun sürdüğünü belirtmektedir. Nitelikler yönünden benzer yapıda olan eşler arasında anlaşmazlık ve çatışmaların daha az olacağı, olursa dahi eşlerin birbirlerini anlamalarının daha kolay olacağı ve çatışmaların gerçekçi objektif yaklaşımlarla çözüleceği düşünülmektedir (Özgüven, 1994).

Uyaran-Değer- Rol Kuramına Göre Eş Seçimi

Uyaran- Değer- Rol yaklaşımını geliştiren Murstein'e (1970) göre bireyler eş seçimlerini üç aşamalı gerçekleştirmektedir. İlk aşama "Uyaran" evresinde kadın ve erkeğin birbirini ilk kez gördüğü ve izlenimlerinin gerçekleştiği aşamadır. Bu ilk aşamada fiziksel görünüm, sosyal statüyle ilgili değerlendirmeler yapılır. Eğer bu aşamada karşılıklı uyaran ilişkisi olumluysa etkileşimli olan ikinci aşama yani değer karşılaştırma aşamasına geçilir. Bu aşamada ise etkileşim olmayan uyaran aşamasının aksine sözlü iletişim yoluyla değerlerin uygunluğunun değerlendirilmesi yapılmaktadır. Çift bu aşamada hayata karşı dini, siyasi, cinsiyet tutumlarını ve kadın ile erkeğin toplumsal ve cinsiyet rol beklentilerini karşılaştırır. Üçüncü ve son aşamada ise çiftlerin evliliğe geçmeden önce birçok rol görevlerinin bulunduğunu belirten Murstein (1970) kişisel yeterlilik, cinsel uyum ve eşler arası uyumla ilgili rollerinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu aşamada eşlerin rol beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı ve oynadıkları rollerin uygun olup olmadığı değerlendirilmektedir.

Birini Tamamlayan Gereksinimler Kuramına Göre Eş Seçimi

Winch, Ktsanes ve Ktsanes (1954) tarafından geliştirilmiş olan birbirini tamamlayan gereksinimler yaklaşımı, bireylerin eş seçiminde birtakım özelliklere dikkat ettiğini belirtmektedir. Winch, Ktsanes ve Ktsanes'e (1954) göre her birey ihtiyaçlarını tamamen karşılayabilecek ya da karşılayabileceğini vaat eden kişilerle evlenmek ister. Bu yaklaşıma göre, A kişinin ihtiyaç örüntüsü B kişinin farklı ihtiyaç örüntüsünü tamamlamakta ya da A kişinin ihtiyaç örüntüsü B kişinin zıt ihtiyaç örüntüsünü tamamlamaktadır. Şöyle ki liderlik ihtiyacı yüksek olan biri, liderlik ihtiyacı olmayan biriyle birbirlerini tamamlayacaklardır. Ayrıca erkeklerin ve kadınların cinsiyete göre de ihtiyaçlarının değiştiğini, bazı ihtiyaçların kadınlara göre önem kazandığını bazılarının ise erkeklere göre önem kazandığı ve bu sayede kişilerin birbirlerinin ihtiyaçlarını tamamladıkları Winch, Ktsanes ve Ktsanes (1954) tarafından

vurgulanmaktadır. Winch, Ktsanes ve Ktsanes'e (1954) göre insanlar kendine benzeyenden ziyade kendini tamamlayan insanları daha çekici bulmakta şöyle ki baskın karakteri olan biri itaatkâr karakteri olan birine daha çekici gelecektir.

Psikanalitik Kuramına Göre Eş Seçimi

Freud'un psikanalitik yaklaşımına göre eş seçim tercihi psikoseksüel gelişim basamakları olan oral, anal, fallik ve genital gelişim basamaklarında belirginleşmektedir. Özellikle fallik dönemde gerçekleşebilecek bir saplanmanın önemli etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Parsons, 1997). Bu dönemde kızın çözülmemiş elektra kompleksinin, babasına benzeyen bir erkeği ve erkeğin de çözülmemiş oidipal kompleksinin, annesine benzeyen bir kadını eş olarak tercih edeceğini ifade etmektedir. Çok sayıda olası benzerlik göstergeleri, karı koca paylaşımlarında aile geleneklerinin sürekliliğinin sağlandığı gösterir. Bunlar, din, ırk, ulusal köken, meslek, siyasi düşünce ve dünya görüşü gibi göstergelerdir. Bu değişkenler ebeveynlerin çocuklarına vermek istediği yaşam tarzı ile ilişkilidir (Jedlika, 1984).

İdeal Kuramına Göre Eş Seçimi

Eş seçimi açıklamaya çalışan bir başka yaklaşımda ideal eş seçimi kuramıdır. İdeal eş kuramıyla ilk olarak Mangus (1936) 700 kadınla yaptığı çalışmada, kişilerin ideal eş algısının kendi babası ve yakın akrabalarının kişilik algılarına benzediğini belirtmiş ve ideal eş ile ilgili iki yorum yapılmaktadır; a) İdeal eş imajı uysun ya da uymasın mevcut arkadaşına atfedilir, b) İdeal eş imajı yaşanan ilişki ya da kişi tarafından değiştirilebilir ve böylece ideal eş imajı o kişi haline dönüşmüş olur (Urdu, 1965). Strauss (1946) İdeal eşi, evlenme çağına gelen kişinin, evlenmek istediği kişiyle ilgili olarak zihnindeki imajı olarak tanımlamakta ve insanların ideal eşi konuşmalarda 'hayalimdeki adam', rüyalarındaki kız' gibi tanımlar kullanarak açıkladıklarını belirtmiştir. Coombs (1961) ideal eşi kişinin basit temel değerlerini birleştirerek mükemmel hale getirdiği insan olarak tanımlıyor.

Evlilikte Roller

Toplumun temel yapı taşı olarak bilinen ailenin oluşumundaki temel basamak evliliktir. M.Ö. 2000’li yıllardan günümüze kadar gelişip değişen evlilik, temel özelliklerini muhafaza ederek süregelen bir kültür ürünüdür (Yıldırım, 1993). Toplamları ayakta tutan en önemli birliktelik olan evlilik, farklı kültürlerle göre değişkenlik gösterse de bütün toplumlarda kabul görmüş olan bir birliktelik şeklidir (Tarhan, 2011). Bu birliktelik sürecinde, evlenecek bireylerin kişilikleri, hayata bakışları, yaşamı algılayış biçimlerinde sürekli bir etkileşim gerçekleşmektedir (Özden, 2013).

Evlilik biyolojik, sosyal ve psikolojik beklentilerin ortaya koyulup karşılıklı düşünce iletimi olan kişisel ve aynı zamanda özel bir ilişkidir (Kalkan, 2002). Yasal cinsellik, çocuk sahibi olma, nesli devam ettirme gibi çeşitli işlevlerinin (Yıldırım ve Canatan, 2011) yanı sıra psikolojik ihtiyaçların doyurulması gibi işlevleri de vardır. Psikolojik ihtiyaç olan sevmek ve beğenilmek her iki cinsiyet içinde doyurulması gereken ihtiyaçlardır (Yılmazçoban, 2008).

Tarih süresince evliliğin temel işlevi, insan hayatı ve soyun devamı, cinsel birlikteliğin kurulması ve toplumsal yapının sürdürülmesi olarak görülüyorken, sanayi devriminden sonra aile yapısının değişmesiyle, evlilik kurumunda ve evliliğe dair beklentilerde değişiklikler meydana gelmiş ve bireysellik daha çok öne çıkmıştır (Kılıç,2012). Fakat evlilik, içerisinde ‘ben’ ve ‘biz’ duygularını birlikte barındırdığı için kişisel özerkliği koruyarak bireyselliği ve beraberlik duygusuyla da birlikteliği sağlamaktadır (Özden, 2013). Bu ilişki içerisinde eşlerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen, destekleyen bir takım roller ve kurallar bulunmaktadır (Nazlı, 2013).

İnsan davranışı, sosyal davranış ve rollere göre düzenlenir, roller ise çeşitli türlerin asıl veya beklendik davranış kalıpları olarak tanımlanır (Mangus, 1957a). Evlilikte roller, ailenin görevlerini ve ihtiyaçlarını gerçekleştirebilmesi için karşılıklı etkileşiminde yer alan beklentiler ve tekrarlayan davranış kalıpları olarak tanımlanır (Bray, 1995). Bir başka açıdan evlilikte roller, aile içinde işlerin eşler arasında nasıl paylaşıldığı ve nasıl yerine getirildiğini belirleyen davranışlar olarak ifade edilebilir (Kılıç,2012). Evlilikle birlikte kişilerin hayatlarında çeşitli değişiklikler olmakta ve bireyler bekârlık rollerinden, evli çift rollerine geçmektedir (Canel, 2007). Evlilikle birlikte meydana gelen erkek ve kadın rollerindeki değişimler ve bireylerin değişen bu rollere uyum sağlayabilmeleri, biyolojik ve psiko-sosyal dengenin sağlanabilmesi

açısından önemlidir (Kalkan, 2002). Aile içinde gözlenen kadın ve erkek rolleri toplumların kadın ve erkeklerle ilgili beklentilerini yansıtan sosyal olgulardır ve karı koca rolleri toplumun kadına ve erkeğe yüklediği özelliklere göre yapılanmıştır (İmamoğlu, 1991). Ailedeki rollerin paylaşımında kültür etkili olmakla birlikte uygun rol dağılımı, kişinin yaşadığı kültür ile çelişmeyen, diğerleri tarafından kabul edilen ve işlevsel olan rol paylaşımlarıdır (Kılıç, 2012).

Evlilikte rol, her aile üyesi için hak ve görevler olarak tanımlanır, o kişiye anne, baba, çocuk gibi o kişinin pozisyonuna göre hak ve görevleri devredilir ve rollerin aile üyeleri arasında kabul edilip paylaşılması, evliliğin bütünleştirici kalitesini arttırmaktadır (Mangus, 1957a). Aile bireyleri çocuk, kardeş, anne, baba gibi belirli roller alırlar ve bireylerin rolleri aile içerisindeki yaşlarına ya da konumlarına göre değişebilir, ek roller de alabilirler. Mesela, karı koca olmak, anne baba olmak ya da büyük anne, büyük baba olmak gibi (Minuchin, 1974). Aile içinde, karşılıklı düzenlenmiş bu rol davranışlarının, her bireyin kendi rol performansı ve diğerlerinin rolüyle ilgili beklentileri olmak üzere iki farklı boyutu vardır. Rol beklentileri ve rol performansının bu karşılıklı tamamlayıcı ilişkisi ailenin sosyal yapısını oluşturur (Hurvitz, 1965). Aile içi roller sağlıklı ailenin işleyişinde önemlidir ve aile içinde roller ne kadar açık ve netse çatışma olasılığının o kadar az olacağı söylenebilir (Minuchin, 1974). Bray (1995), evlilikte roller sağlıklı bir şekilde yerine getirildiği zaman ailenin ihtiyaçlarının karşılanabileceğini belirtmektedir.

Bishop ve Epstein (1981), aileler için beş tür rol tanımlamaktadır; ailenin ihtiyaçlarını karşılama rolü (beslenme, barınma vb.), bakım ve destek sağlama rolü (duygusal destek, rahatlık vb.), yaşam becerileri geliştirme rolü (gelişimin desteklenmesi ve başarı açısından), aile sisteminin yönetilmesi ve devam ettirilmesi rolü (liderlik, karar verme, mali kaynaklar vb.) ve evli çiftler arasındaki cinsel mutluluk rolü (akt. Bray, 1995). Kılıç (2012), aile sisteminin sağlıklı yürütülebilmesinin bireylerin rollerini benimsemeleri ve uygulayabilmeleriyle ilgili olduğunu belirtmektedir.

Başka bir açıdan Bott (1957), evlilikte rolleri ayrılmış ve birleşik olarak ikiye ayırmaktadır. Birleşik evlilik rolünde faaliyetler, etkinlikler eşler tarafından beraber yapılır. Ayrılmış evlilik rolünde faaliyetler eşler tarafından ayrı ayrı fakat birbirini tamamlayıcı şekilde yapılır. Birleşik evlilikte kadında erkekte para kazanır, yemek yapar. Ayrılmış evlilikte erkek parayı yemek malzemesi alır, kadında o malzemelerle yemek yapar. Nye and Berardo (1973) ise yedi evlilik rolünün olduğunu belirtmekte bunlar; aileyi geçindirme, ev işlerini yapma, cinsellik, eğlence ve dinlenme, akrabalık,

terapötik ilişki (duygusal destek ve yardımcı davranış) ve çocuk bakımı (akt. Chadwick, Albrecht ve Kunz, 1976).

Parsons (1942) kadın ve erkeğin rollerinde cinsiyet farklılıklarının üzerinde durmuş ve erkeğin araçsal görevlerde rolü üstlenmesi gerektiğini kadının ise dışavurumsal rolü üstlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Thompson (1993) aile içerisinde karar verme ve sorumlulukların üstlenilmesinde cinsiyetin büyük bir etmen olduğunu, bu etmeninde eşlerin ilişkisini etkilediğini ifade etmektedir. Hood (1986), önceleri aile içerisindeki rollerin cinsiyet farklılıklarına göre paylaşıldığını, erkeklerin görevlerinin sınırlı olduğunu, başlıca görevlerinin evi geçindirmek ve dışardaki işlerle ilgilenmek ve onlarla ilgili kararlar almak olarak görüldüğünü belirtmiştir. Buna karşın kadının iş hayatına girmesiyle beraber erkek ve kadının evlilikteki rollerinin ve görevlerinin farklılaştığını ve bununla birlikte aile yapısında değişimler olduğunu belirtmektedir (Hood, 1986).

Endüstriyellemenin ve şehirleşmenin aile yaşantısı üzerindeki etkisiyle birlikte ailenin yapısı, bireyler arası rollerin cinsiyete ve çalışana göre daha keskin olarak belirlendiği ataerkil sistemden, kadın ve erkek arası rollerin keskin şekilde ayrılmadığı eşitlikçi anlayışa yönelmektedir (Dunn, 1960). Bu anlayışla birlikte erkek, geleneksel evlilik ilişkisinde kadının karar vermesini gerektiren, çocuk bakımı, alışveriş, ev işleri, aile ilişkileri vb. gibi alanlara katılmak istemekte ve benzer şekilde ev dışındaki işlerle ilgili kararlara da kadın katılmak istemektedir (Çelik, 2006). Evlilikteki görev ve sorumluluklar, çiftlerin evlilik ve ebeveynlik rolleri karşısında geleneksel bir tutumumu yoksa eşitlikçi bir tutumumu benimsemelerine bağlı olarak değişebilir (Canel, 2007).

Geleneksel Roller

Ailedeki erkek ve kadın rolleri geleneksel toplumlarda cinsiyet ayrımına göre şekillenmektedir (Eken, 2006). Geleneksel model de koca daha etkili bir rol oynar. Koca, aileye maddi kaynakları sağlayan, ailenin sosyal statünün kurulmasını sağlayan ve ailenin ekonomik işlerini düzenleyen roldeyken, kadında öncelikle evde sınırlı faaliyetlerde bulunan ve ikili ilişkinin kalitesi için sorumluluk almayan roldedir (Pollock, Die ve Marriot, 1990). Geleneksel ailelerde kadınlar ev işleri, yemek yapma, temizlik çocuk bakımı gibi işleri yaparken erkekler ise ailenin geçimini sağlama, evdeki tamir gibi işleri üstlenmektedirler (Şafak, Çopur, Özkan, 2006). Buna bağlı olarak da dışarıdaki iş ve ilişkiler, satın alma gibi durumlarda erkekler, ev içi ilişki ve işlerde, evle alakalı kararlarda kadınlar söz sahibidir (Eken, 2006). Dolayısıyla aile içinde kadın

düzenleyici roldeyken, erkek ise ekonomik gücü temsil ederek belirleyici roldedir (İmamoğlu, 1993). Geleneksel ailelerde kadınlık ile analık eşit iki olgu gibi görünmekte, çocuğun bakımı kadının normal tabii görevi olarak düşünülmektedir (İmamoğlu, 1994) bu nedenle de geleneksel ailelerde çocuk daha çok anneye yakınlık hissederken, eşitlikçi ailelerde çocuk hem anneye hem de babaya yakınlaşmaktadır (İmamoğlu, 1991).

Eşitlikçi Roller

Ailede eşlerin eğitim düzeyinin yükselmesi, sosyo-ekonomik durumun artması, eşlerin evlenmeden önce anlaşılmış olmaları, kadının çalışarak aile gelirine katkı sağlaması gibi özelliklerin olduğu evliliklerde aile içi rollerin eşitlikçi yöne doğru değiştiği görülmektedir (İmamoğlu, 1991). Eşitlikçi ailede otorite eşler arasında eşit olarak paylaşılmakta, çocukların eğitimine önem verilmekte ve onları yetiştirirken demokratik kurallar uygulanmaktadır (Eken, 2006). Ayrıca ailevi, mesleki, sosyal ve eğitim hayatında kadın ve erkeğin rollere bağlı sorumlulukları eşit şekilde paylaşılmaktadır (Zeyneloğlu, 2008).

Haas (1980), eşitlikçi evliliklerde rolleri farklı alanlara göre sıralamış ve bu rollerin paylaşımında da her iki eşin sorumluluğunun eşit olduğunu belirtmiştir. Bunlar; (a) Evin geçimini sağlama rolü (her iki eşinde eşit sorumluluğunda), (b) Ev işleri (temizlik, bulaşık yıkama, yemek yapma gibi işlerde kadın ve erkeğin eşit sorumluluğunda), (c) tamir işleri (geleneksel erkek işi gibi görünen tamir işleri de iki eşin sorumluluğunda), (ç) akrabalık rolü (geleneksel kadın işi gibi görünen akrabalık ilişkilerini düzenleme, hediyeler alma gibi işler de iki eşin sorumluluğunda) (d) Çocuk bakımı rolü (çocuğun rutin bakım işleri, eğitimi, disiplini de iki eşin sorumluluğunda) (e) Evdeki küçük/ büyük kararlar (küçük kararları kadının, büyük kararları erkeğin aldığı geleneksel yapının aksine kararların eşit şekilde alınması). Erkeklerin ve kadınların ev içinde üstlendiği görevler ve ev işlerine yaptıkları katkılar çiftler arasında karşılıklı bir anlayış içerisinde gerçekleşebilir fakat cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi yaklaşımlara sahip aileler, evlilikte rollerin paylaşımını geleneksel yaklaşımları benimseyen ailelerden daha iyi gerçekleştirmektedir (Wilkie, Ferree ve Ratcliff, 1998). Çünkü otoritenin paylaşıldığı eşitlikçi rollerde, her iki eşinde aldığı kararlarda karşı tarafın istek ve çıkarlarının gözetilmesi, davranışlara açıklama getirilmesi söz konusudur (Çelebi, Tokuroğlu ve Baran, 1993).

Rol Beklentisi

Evlilikte gözlenen kadın ve erkek rolleri toplumların kadın ve erkek rolleriyle ilgili beklentilerini yansıtan sosyal olgulardır (İmamoğlu, 1991). Bireylerin evlilik rollerine ilişkin fikirleri önemlidir ve yaşam boyu öğrenme sürecinde olan bireylerin kendi anne-babasinda gördüğü karı-koca rolü evliliğe dair rol beklentilerini etkilemektedir (Bell, 1971; akt. Şafak ve Çopur, 1999). Dunn (1960), rol beklentilerinin daha çok çocukluk deneyimleri, ilk eğitim ve çevre tarafından etkilendiğini belirtmektedir. Rol teorisine göre rol beklentileri sosyal çevreden etkilenir ve rol beklentileri kişilerin evliliğe karşı tutumlarını belirler (Sterrett ve Bollman, 1970).

Bireylerin, evlenecekleri kişiyle arasındaki ilişkinin kalitesini belirleyen rol beklentilerinin önemini fark etmesi gerekmektedir (Dunn, 1960). Çünkü evlilik, evli eşler tarafından karşılıklı rol yüzdesi, anlaşma ve rol performansı aşaması olarak görülür ve herhangi bir evliliğin bağlayıcı niteliği, evlilikte yer alan kişilerin rol beklentileri arasındaki uyum, tutarlılık ve örtüşmeye bağlıdır (Mangus, 1957b). Uyumlu evlilikler, bireylerin arzularının hem kendileri hem de diğeri tarafından en çok doyurulduğu, iki kişiye ait rollerin ve rol beklentilerinin ciddi bir tezat içinde olmadığı evliliktir (Bell, 1971; akt. Şafak ve Çopur, 1999). Muhtemelen her bir eş evliliğe, eşlerin genelde nasıl davranmaları gerektiği konusunda belli beklentilerle başlar ve bu genellenilen beklentiler diğeri eşin belli davranışlarıyla ilgilidir (Dyer, 1962). Rol beklentileri bireyler arasında önemli ölçüde farklılık gösterebilir. Her bireyin kendi davranışı ve eşinin davranışı için bir takım değerlendirmeleri vardır. Rol beklentileri eşler arasında uyumlu hale getirilmedikçe böyle bir çift role bağlı gelişmeye yönelik görevi başarmada zorluk çekecektir (Sterrett ve Bollman, 1970). Snyder (1997), Evlilik doyumu üzerinde etkili olabilen rol beklentileri konusunu üç başlık altında ele almaktadır: (1) Ev işlerinin paylaşımı ve çocuk bakımındaki sorumluluklar, (2) Evlilikte eşit statüye sahip olup olmamak (ailenin reisinin kim olduğu sorusu gibi), (3) Eşlerin çalışma özgürlükleri ve kariyer fırsatlarında eşit haklara sahip olup olmamaları.

Rol beklentileri her evli bireyin hem yeni pozisyonlarında nasıl davranmaları gerektiğine dair belli fikirlerle, hem de diğeri eşin kendi rolünde nasıl davranması gerektiğine dair belli beklentilerle evlenmelerini sağlamaktadır (Dyer, 1962). Evlilik rolleri, diğeri eşin beklentilerine göre yapılıncaya, evlilik uyumu ve kişisel kolaylığı sağlayarak, pozitif duyguları açığa çıkarırken; evlilik rolleri, diğeri eşin beklentilerine göre yapılmıyorsa, kişilerarası gerginlik ve iç çatışmalara yol açmaktadır (Hurvitz,

1965). Her bir eşin genellikle diğer eş tarafından sadece yapılması gerekenler hakkında değil, ayrıca o işin nasıl yapılacağı konusunda da beklentileri bulunmakta ve kadın, kocasından sadece ev işlerini paylaşmayı değil, ayrıca bu işleri işbirlikçi ve güzel bir tavırla yapmasını bekleyebilir (Dyer, 1962). Şöyle ki eğer koca bu işleri yapmazsa ya da öfkeli ve kötü bir şekilde yaparsa kadının beklentileri ihlal edilmiş olur. Mangus (1957), beklentilerin eşlerin bütün bir kişilik olarak algılanmasına göre de şekillenebileceğini ve her bir eşin, genellikle sadece diğerinin kendi rolünde neyi nasıl yapacağı konusunda değil, nasıl bir insan olması gerektiği konusunda da beklentilerinin olduğunu belirtmektedir. Böyle bir durumda birinin algısı diğerinin algısıyla uyuşmadığında çatışmalar ortaya çıkabilir. Şöyle ki koca kendini yardımsever ve sevecen biri olarak görürken, eşi onu şüpheli ve otoriter biri olarak görebilir. Eğer kadın kocasından belli bir kişilik özelliği beklerse, kocanın davranışları ters belirtiler gösterdiğinde kadının olumsuz tepkilerini çekecektir (Mangus, 1957).

Evlilikteki en çok baskılayıcı kişilerarası problemlerin, evlilik durumuyla ilgili olan rol kavramları ve benlik kavramları arasındaki uyumsuzluklardan ortaya çıktığına inanılmaktadır (Mangus, 1957). Tutarsızlık, gerçekçi olmayan beklentiler ve farklılıklar, gelecekteki çatışmalar için elverişli bir zemin hazırlamakta ve ergenlerin rol beklentilerinin doğasında var olan çatışma ya da doğal bir aydınlanma potansiyelinin fark edilmesi özellikle bu açıdan oldukça önemlidir (Dunn, 1960).

Evlilikte rol beklentileriyle ilgili araştırmalar incelendiğinde, Dunn (1960), evlilik rol beklentilerini eşitlikçi ve geleneksel olarak iki genel boyutta ve ayrıca çocuk bakımı, sosyal katılım, otorite, bireysel özellikler, eğitim, ev işleri ve istihdam olmak üzere yedi alt boyutta incelemiştir. Genel olarak katılımcıların yarısından fazlası eşitlikçi maddeler üzerinde yoğunlaşırken kalanı da geleneksel maddeler üzerinde yoğunlaşmıştır. Yedi alt boyuttan çocuk bakımı, bireysel özellikler ve sosyal katılım alt boyutlarında diğer alanlara göre daha eşitlikçi bir anlayışın olduğu saptanmıştır. Ev işleriyle ilgili alt boyutta iki cinsiyette de büyük çoğunluk, erkek işi kadın işi olarak değil kadın ve erkeğin ev işlerini bireysel ilgi ve yeteneklerine göre paylaşması fikrinde birleşmektedir. Fakat ev işlerine dair sorumlulukları kimin üstleneceği sorusuna verilen cevaplar geleneksel emek ayırımına bağlı anlayışı yansıtmaktadır. Kadınlar yemek yapma ve evi temizleme işlerini erkeklerden daha çok kendi sorumlulukları olarak görüyorken diğer yandan dış mekân işleri (bahçe düzenleme, tamir ve boyama) özellikle kocanın görevi olarak görmektedir. Geleneksel yanıtlara rağmen iki cinsiyetin de büyük çoğunluğu eğer kadın çalışıyorsa ev işlerinin bölüşülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Araştırmada kadınlar ev işlerini kendi sorumlulukları olarak görürken erkeklerin çoğunluğu da para kazanma sorumluluğunu kendinde görmekte ve aynı zamanda para kazanma ve sevgi, saygı arasında doğru orantı olduğu belirtilmiştir. Eğitim hem erkek hem de kadın için özellikle önemli görülmektedir. Katılımcılar sosyal katılım alt boyutunda genel olarak eşitlikçi görüşte birleşirken, özelde birleştikleri fikir daha çok geleneksel görüşü yansıtmaktadır. Çocuk bakımı alt boyutunda erkek ve kadınların çoğunluğu tarafından eşitlikçi anlayış ağır basmaktadır. Otorite alt boyutunda ise eşitlikçi anlayışın iki cinsiyet açısından da ağır bastığı belirlenmiştir.

Pfeil (1968), evliliğe girerken rol beklentilerini ölçtüğü bu çalışmada, erkeklerin eşlerinden beklentileri incelendiğinde, 1. Belirli kişisel özellikler %60, 2. Annelik duygusu ve ailevi özellikler %55, 3. Dış güzellik %44 ve 4. Olarak da mesleki %0 olarak belirlenmiştir. Kadınların eşlerinden beklentileri incelendiğinde 1. Belirli kişisel özellikler %72, 2. Mesleki başarı %38, 3. Dış görünüş %28 ve 4. Olarak da ailevi nitelikler %0 olarak belirlenmiştir.

Bollman ve Sterrett'in (1970), ergenlerin evlilik rol beklentilerini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmayı 15 ve 20 yaşları arasında 100 kadın ve 100 erkek öğrenciyle gerçekleştirmişlerdir. Farklı faktörlerin evlilik rol beklentilerini etkileyip etkilemediğinin araştırıldığı bu çalışmada, annenin çalışması, ergenin aile yapısı, kardeş sayısı, doğum sırası gibi faktörlerin ergenlerin evlilik rol beklentileriyle ilişkisinin olmadığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra ergenlerin evlilik rol beklentileri ailenin sosyal statüsüyle ilişkili olduğu saptanmıştır, aile statüsü yüksek olan öğrenciler aile statüsü düşük olan öğrencilere göre daha eşitlikçi olduğu saptanmıştır. Ergenin cinsiyeti toplam test puanlarında ilişkili bulunmasa da ev işleri, kişisel özellikler, mali destek ve istihdam alt boyutlarında ilişki bulunmuştur şöyle ki erkeklerin ev işlerinde kadınlara göre daha eşitlikçi beklentileri varken, kadınlar kişisel özellik, mali destek ve istihdam alt boyutlarında daha eşitlikçi beklentileri bulunmuştur. Yaş, faktörü incelendiğinde yaşı daha küçük olanların çocuk bakımı ve eğitim alt boyutlarında daha eşitlikçi oldukları görülmüştür. Not ortalamasıyla ilgili faktör incelendiğinde istihdam ve mali destek alt boyutları dışında evlilik rol beklentisiyle ilişkili olduğu görülmüştür ve not ortalaması yüksek olanların daha eşitlikçi beklentilerinin olduğu bulunmuştur.

Weeks ve Botkin (1987), 1961-1984 yılları arasında kadın öğrencilerin evlilik rol beklentilerini karşılaştırmıştır. Araştırmaya Kentucky Üniversitesi'nden 1961' de 72, 1972'de 58, 1978'de 115 ve 1984'de 81 kişi katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 1972'de ki grup genel evlilik rol beklentileri ve otorite alt boyutu dışındaki tüm alt

boyutlarda 1961 grubuna göre önemli ölçüde eşitlikçi olduğu tespit edilmiştir. 1978 ve 1984 gruplarının genel evlilik rol beklentileri ve tüm alt boyutlarda (çocuk bakımı, sosyal katılım, otorite, bireysel özellikler, eğitim, ev işleri ve istihdam) 1961 grubuna göre daha eşitlikçi olduğu tespit edilmiştir. 1978 grubu ev işleri ve otorite al boyutlarında 1972 grubuna göre daha eşitlikçiye diğer alt gruplarda anlamlı bir fark bulunmamıştır. 1984 grubu otorite, ev işleri ve çocuk bakımında 1972 grubuna göre daha eşitlikçi olduğu belirlenmişken bireysel özellikler ve sosyal katılım alt boyutlarında daha geleneksel olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmaya göre en fazla eşitlikçi eğilimler 1961-1972 arasında gerçekleşmiş, 1972 -1978 arasında değişim biraz yavaşlamış, 1978 -1984 yıllarında da daha eşitlikçi beklentilere doğru eğilim kesilmiştir. 1984 grubunun sonuçları geleneksel rol beklentisine geri dönüşün başlangıcı mı sorusunu akıllara getirdi ve Botkin, Weeks ve Morris (2000) bu verilere ek olarak 1990 ve 1996 yıllarında ki verileri de ekleyerek yeni bir karşılaştırma yapmıştır. Fakat 1990 ve 1996 verileri geleneksel rol beklentilerine doğru eğilimin olmadığını aksine eşitlikçi yönde hafif artışların olduğunu göstermiştir.

Markwart (1999), Regina Üniversitenden 222 kişiyle gerçekleştirdiği çalışmada boşanmış ve boşanmamış ailelerde ortaöğretim sonrasında kadın ve erkek öğrencilerin evlilik rol beklentileri araştırmıştır. Çalışma 17-30 yaş arası bekâr kişilerle yapılmıştır. Çalışma cinsiyete göre incelendiğinde genel olarak kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi evlilik rol beklentileri bulunduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan 222 kişiden sadece birinin geleneksel rol beklentileri olduğu ayrıca evlilik rol beklentileriyle ebeveynin medeni hali ve ailenin kökeni sosyal sınıfı arasında bir bulgu saptanamamıştır.

Moser (1961) evlilik rollerine önemli ölçüde katkısı olup olmadığını belirlemek için altı ilgili değişkeni araştırmıştır: Bu değişkenler; (1) cinsiyet, (2) sosyal statü, (3) dini eğilimleri, (4) zihinsel olgunluk, (5) Kardeşler sırası (6) kardeşlerinin cinsiyeti. Araştırmaya Florida’da bir liseden 143 erkek 211 kadın öğrenci katılmıştır. Kaliforniya testine göre ölçülen zihinsel olgunluk, evlilik rolü beklentilerine ilişkin önemli bir faktör olduğu saptanmıştır. Zihinsel olgunluk, yedi alt ölçekten, 1) kişisel özellikler, 2) toplumsal katılım ve 3) eğitim, alanlarında anlamlı derece fark olduğu saptanmıştır.

Weeks ve Thornburg (1977) beş yaşındaki çocuklar ve ebeveynlerin evlilik rolü beklentilerini araştırdıkları çalışmaya Kentucky’de 56 anasınıfı öğrencisi ve aileleri katılmıştır. Çocukların yaş ortalamaları 5,5, babaların yaş ortalamaları 34.7 annelerin yaş ortalaması ise 32.9 dur. Araştırma sonuçlarına göre anne- baba karşılaştırmasında

sadece istihdam alt boyutunda annenin babaya göre daha eşitlikçi olduğu ve ayrıca ebeveynlerin çocuklarına göre daha eşitlikçi olduğu, çocukların babayı güçle anneyi ise çocuk bakımıyla eşleştirdikleri saptanmıştır.

Türkiye’de her ne kadar bu konu üzerinde sınırlı sayıda çalışma olsa da bunlardan birisinde Telsiz (1995) kadınların evlilik öncesi ailedeki iş bölümüne ilişkin rol beklentilerinin evlendikten sonra nasıl bir eğilim gösterdiğini belirlemeye çalışmıştır. Çalışmaya Ankara’da daha çok düşük gelirli ailelerin oturduğu semtlerden 308 kadın katılmıştır. Araştırmaya katılan kadınlar en az 6 aylık en fazla ise 2 yıllık evlidirler. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik öncesinde kadınların çoğunluğu genellikle ev işlerinin çoğundan kendilerini sorumlu görmekte; sofrta hazırlama ve toplama, yiyecek satın alma ve çocuk bakımı gibi işlerde eşleriyle paylaşma beklentileri olmaktadır. Evlendikten sonra ise, bütün işlerde daha fazla cinsiyete göre rol farklılaşması ortaya çıkmakta, erkeklerin sorumlulukları ise fatura ödeme ve evle ilgili tamir işleriyle sınırlı kalmaktadır. Eğitim düzeyine göre incelendiğinde de bütün işlerde eşitlikçi beklentinin ve evlendikten sonra paylaşımcı iş bölümünün önemli bir belirleyicisi olmadığı saptanmıştır. Fakat eğitim düzeyi yüksek olan kadınların bazı ev işleri ve çocuk bakımı konusunda eşleriyle paylaşma beklentileri daha yüksek oranda ve evlendikten sonra da bazı ev işlerinde ve çocuk bakımında az da olsa eşlerinden yardımcı olmalarını etkilemektedir.

Çopur’un (1995), gençlerin kuracakları ailelere ilişkin rol beklentilerini incelediği çalışmaya Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi’nden 150 erkek, 150 kadın öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, aile içinde önemli konularda kararlar tüm aile bireylerinin ortak katılımı ile verilmez. Aile içinde belirli rollerin yapılması konusunda her iki cins de eşitlikçi görüşlere sahip fakat erkekler, aile bütçesine katkıda bulunma, ailenin güven ve korunma ihtiyacını karşılama, ev işlerinin yapımı ve çocukların bakımı rollerinde kadınlara göre daha geleneksel yaklaşımı benimsemektedir. Ailede karar verme konularında çoğunluk tarafından eşitlikçi yaklaşım tarzı benimsenmekte ve kadınlar çalışmaya kendileri karar vermeyi istemektedir. Aile içi sorumluluk dağılımı, ev işleri, kadının dışarda çalışması ve ev geçindirme konularında eşitlikçi görüş ortaya çıkmış fakat burada cinsiyet arasında farklı yanlar görülmekte ve kadınlar erkeklere göre daha eşitlikçi bulunmuştur. Çocuk bakımı konusunda, karı-kocanın çocuklarıyla birlikte ilgilenmeleri ve aynı derece sorumluluğa sahip olmaları konusunda her iki cins de eşitlikçi görüşü benimsemektedir. Her iki cins içinde eğitimin gerekli olduğu görüşü saptanmıştır.

Ailede otoritenin kapsadığı kişisel özgürlük, karar alma ve aile içindeki statü konularında çoğunluk eşitlikçi yaklaşımı benimserken, erkekler kadınlara göre evde daha fazla sözünün geçmesinin istemektedir.

İmamoğlu'nun (1993), değişen dünyada değişen aile içi roller çalışmasına 1989-1990 yılları arasında çoğunluğu Ankara'dan olmak üzere 12 kent merkezinden seçilmiş 456 çift katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, aile içi rollerin toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlendiği, eşlerin arasındaki paylaşım ve iletişimin az olduğu, erkeğin denetimindeki hiyerarşik sistemden, bireysel sorumluluk ön plana geçtiği, paylaşımcı ve eşitlikçi bir sisteme doğru değişmektedir. Fakat yaşanan değişimde geleneksel erkek rolü, kadın rolüne kıyasla daha yavaş değişmektedir.

Görüldüğü üzere geçmişten yakın zaman kadar evlilikte rol beklentisine yönelik çalışmalarda rol beklentileri Genel olarak eşitlikçi ve geleneksel roller çerçevesinde incelenmiştir (Dunn, 1960; Haavio-Mannila, 1967; Markwart, 1999; Weeks ve Botkin, 1987; Weeks ve Thornburg, 1977). Ayrıca evlilik rol beklentilerinin nelerden etkilendiği (Bollman ve Sterrett, 1970; Moser, 1961; Pfeil, 1968; Weeks ve Thornburg, 1977) ve yıllar içerisinde değişim gösterip göstermediği (Botkin, Weeks ve Morris, 2000) gibi çalışmalar da bulunmaktadır. Evlilik rol beklentilerinin daha çok 1960-1980 yılları arasında yoğun olarak çalışılmasına rağmen sonraki yıllarda çok az çalışmaya rastlanılmaktadır. Türkiye'de de evlilik rol beklentilerinin doğası hakkında bilgi verebilecek bir ölçeğe rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile evlilik rol beklentilerinin doğası hakkında bilgi verebilecek bir ölçek geliştirilmiştir.

Evlilik Rol Beklentilerinin Ölçümü

Bu bölümde evlilik rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan ölçme araçları ve rol beklentilerinin farklı ölçümleri ele alınmıştır. Evlilik rol beklentilerinin ölçümüyle ilgili araştırmalara bakıldığında yapılan araştırmalar daha çok 1960-1980 yılları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Aşağıda evlilik rol beklentilerinin ölçümünde kullanılan ölçme araçları tanıtılmıştır.

Evlilik Rol Beklentisi Envanteri (The Marriage Role Expectation Inventory)

Evlilik rol beklentilerinin ölçümünde en yaygın olarak kullanılan ölçme aracı Dunn (1960) tarafından A.B.D Louisiana eyaletinde geliştirilen evlilik rol beklentisi envanteridir (the marriage role expectation inventory). Ölçekte geleneksel ve eşitlikçi olmak üzere iki üst boyut ve bu iki boyutun içerisinde de, otoritenin sağlanması, ev işleri, çocuk bakımı, bireysel özellikler, toplumsal katılım, eğitim, finansal destek ve istihdam olmak üzere yedi alt boyut bulunmaktadır. Ölçek 5’li Likert tipi (1: Tamamen Katılıyorum, 5: Tamamen Katılmıyorum) şeklinde tasarlanmış ve 71 maddeden oluşmaktadır, erkekler için M formu ve kadınlar için F formu olarak iki formu bulunmaktadır. Ölçeğin güvenirliği eşdeğer yarılar yöntemiyle tespit edilmiştir ve güvenirlik katsayısı .97 olarak bulunmuştur. Erkek formunda çocuk bakımı alt boyutuna ilişkin örnek madde olarak Madde- 30: ‘Eşim ve ben çocuklarımızın sosyal ve duygusal gelişiminden endişe ederiz.’ Erkek formunda otoritenin sağlanması alt boyutuna ilişkin örnek madde olarak Madde- 35: ‘Eşime kime oy vereceğini ben söylerim.’ Bu alandaki ilk ölçme aracı olan evlilik rol beklentisi envanteri aynı zamanda en yaygın kullanılan ölçme aracıdır (Longanecker, 1974; Markwart, 1999; Moser, 1961; Sterrett ve Bollman, 1970; Weeks ve Botkin, 1987).

Aile Sorumlulukları Ölçeği (Family Responsibility Inventory)

Aile sorumlulukları ölçeği (family responsibility inventory), Geiken (1964) tarafından geliştirilmiştir. Dunn’ın (1960) evlilik rol beklentisi ölçeğini rehber edinerek geliştirilen bu ölçekte, otorite kalıpları, çocuk bakımı ve ev işlerindeki sorumluluklar olmak üzere toplam 3 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekte 12 madde otorite kalıpları alt boyutunda, 11 madde çocuk bakımı alt boyutunda ve 22 madde ev işlerindeki sorumluluklar alt boyutunda olmak üzere toplam 45 madde bulunmaktadır. Ölçekte aile içindeki sorumluluklar madde haline getirilmiş ve bu sorumlulukları kimin yapacağına dair beklentileri maddelerin yanında bulunan (H), (W), (B) sembollerini işaretleyerek belirtmeleri gerekmektedir, eğer bu işi sadece koca yapacaksa (H), sadece kadın yapacaksa (W), eğer ikisi birlikte yapacaksa (B) sembolü işaretlenerek cevaplanmaktadır. Ev işlerindeki sorumluluklar alt boyutuna ilişkin madde örneği olarak Madde-1: ‘Haftalık market alışverişini yapmak’, Madde-12: ‘Yemek hazırlamak’; çocuk bakımı alt boyutuna ilişkin madde örneği olarak Madde-21: ‘Çocuk oyun faaliyetlerine rehberlik yapmak’. Madde-17: ‘Hafta sonunun bir parçası boyuna

evde çocuklarla kalmak'; otorite kalıpları alt boyutuna ilişkin madde örneği olarak Madde-3 'Ailenin ekonomik işlerini yürütmek', Madde-15: 'Nereye gidileceğine ve gidilen yerde ne yapılacağına karar vermek' maddeleri örnek olarak verilebilir. Ölçek karı-kocanın evdeki sorumluluklarına ilişkin beklentileri ölçmede kullanılmaktadır (Geiken, 1964).

Yaşam Rolü Belirginlik Ölçeği (The Life Role Salience Scales)

Yaşam rolü belirginlik ölçeği (the life role salience scales), Amatea, Cross, Clark ve Bobby tarafından (1986) kariyer odaklı kadın ve erkeklerin iş ve aile rol beklentilerinin değerlendirilmesi çalışmasında geliştirilmiştir. Ölçekte dört büyük yaşam rolleri -mesleki, evlilik, ebeveynlik ve evin bakımı- iki boyut açısından değerlendirilmiştir. Ölçekte iki boyut bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bireylerin rolü kendini tanımlamada ve kişisel memnuniyette önemli bir araç olduğu konusunda aynı fikirde oldukları ifadelerin dizinlendiği 'rol ödül değeri' boyutudur. İkincisi ise 'role bağlılık düzeyi boyutu', rolü geliştirmek veya roldeki başarıyı garanti etmek için kişisel kaynakları önermede kişinin isteklilik göstereceği boyutu anlatan ifadeler bulunmaktadır. Ölçek 4 yaşam rolünün her biri için ayrı iki boyutunu belirleyen 8 ayrı ölçeğin hepsi bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Ölçekte toplam 40 madde bulunmaktadır. Maddeler beşli Likert tipi (1: Katılmıyorum, 5: Katılıyorum) şeklinde tasarlanmıştır ve on madde ters puanlanmaktadır. Ebeveyn rol ödül değeri boyutuna ilişkin madde örneği olarak, Madde- 2: 'Çocuk sahibi olmamayı tercih edersem, pişman olurum' Madde- 3: 'Etkili bir ebeveyn olacağımı hissetmek benim için önemli.', ebeveyn rolüne bağlılık boyutuna ilişkin madde örneği olarak, Madde-2: 'Çocuklarımı yetiştirirken zamanımın ve enerjimin önemli kısmını onlara adayacağımı umuyorum.', Madde-3: 'Çocuklarımı yetiştirme konusunda günbegün ilgili olacağımı umuyorum.'. Yaşam rolü belirgin ölçeği birçok araştırmada kullanılmaktadır.

Beklenti Düzeyi Endeksi (The Expectation Level Index)

Sabatelli ve Pearce tarafından (1986) geliştirilen beklenti düzeyi endeksi evlilikte önemli olduğu kabul edilen 32 yönle ilgili erkek ve kadın beklentisi hakkında bilgi vermek için geliştirilmiştir. Daha sonra Sabatelli (1988) tarafından yakın kişisel ilişkilerdeki belirli alanları (güven, yoldaşlık, çatışma, aşk gibi) ilgilendiren 26 maddelik sürümü kullanılmıştır. Ölçekte her madde beklentiyi içermektedir ve her

madde için en düşük '0' en yüksek '100' puan vermesi istenmektedir. Ölçeğin gerçek puanlanmasında ise 0 ile 10 arasındaki tüm puanlar 1, 10-20 arası 2, 20-30 arası 3 puan olarak puanlanmakta ve 'çatışma, tartışma' gibi olumsuz maddelerde ters puanlanmaktadır. Puanların, muhtemel aralığı böylece her öge için 1 ile 10 ve 26 öge için teorik puan aralığı 26- 260 teorik medyanı 143 olmaktadır. Ölçekten yüksek puan elde edenlerin nispeten gerçekçi bir ilişki elde edeceğine inanılmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı evli bireyler için 0.84, hiç evlenmemişler içinse 0.82 olarak bulunmuştur. Ölçeğe ilişkin madde örneği olarak, 'yoldaşlık, birlikte zaman geçirme, cinsel aktivite, karşılıklı saygı' gibi maddelerdir. Beklenti seviyesi göstergesi evlilik rol beklentileriyle ilgili çalışmalarda kullanılmaktadır (Laner ve Russel, 1994, 1995).

Evlilik Beklentisi Ölçeği (Marital Expectation Scale)

Jones ve Nelson (1996) tarafından evliliğe yönelik beklentileri ölçmek amacıyla evlilik beklentisi ölçeği geliştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipinde 40 madde ve tek boyutludur. Ölçekten alınacak düşük puan evliliğe yönelik gerçekçi olmayan kötümser beklentileri, yüksek puan gerçekçi olmayan idealist beklentileri, ortalama puan ise gerçekçi evlilik beklentilerini işaret etmektedir. Ölçekten 40 ve 120 arasında puan alınabilmektedir. Kırk ile 85 puan aralığı kötümser, 86-96 puan aralığı gerçekçi, 97-120 puan aralığı idealist beklenti olarak sınıflandırılmaktadır (Jones ve Nelson 1996). Ölçeğin iç tutarlığını belirlemek için hesaplanan Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .79, test tekrar test güvenirlik katsayısı ise .80 olarak tespit edilmiştir (Jones ve Nelson 1996). Evlilik beklentisi ölçeği, Soysal, Uzbaş, Aysan (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Evlilik rol beklentisi ölçümünde evlenmemiş gençlerin ve evli bireylerin rol beklentilerinin ölçümünün yanı sıra ailelerin ve çocuklarının rol beklentilerinin ölçümü yapılarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Weeks ve Thornburg (1977) Kentucky'de Dunn'ın (1960) 'evlilik rol beklentisi ölçeğini' 5 yaşındaki çocuklara uyarlamıştır. Uyarlanan ölçekte, eşitlikçi ve geleneksel olmak üzere iki üst boyut, otorite, ev işleri ile uğraşma, çocuk bakımı, kişisel özellikler, sosyal katılım, eğitim, istihdam olmak üzere yedi alt boyut bulunmaktadır. Çocuklara uygulanan ön test sonuçlarına bakılarak kişisel özellikler, sosyal katılım ve eğitim alt boyutlarındaki maddeler çıkarılmıştır. Madde sayısı 71'den 41'e düşürülmüştür. Ölçekte 25 eşitlikçi madde 16 geleneksel madde kullanılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı 0.96 olarak bulunmuştur.

Evlilik rol beklentilerinin ölçümünde ölçeklerin yanı sıra yüz yüze görüşmeler şeklinde de rol beklentilerinin ölçümü yapılmıştır. Pfeil (1964) tarafından Hamburg’da 800 standart görüşme ve 200 ayrıntılı görüşme ile evliliğe girerken rol beklentileri ölçülmüştür. Eş seçim kriterlerinin evlilik rol beklentilerini yordayacağı görüşünden hareket edilmiştir. Görüşmelerde ‘Nasıl biriyle evlenmeyi hayal ediyorsun?’, ‘Evlendikten sonra kadının çalışmasını uygun buluyor musun?’ gibi sorular sorularak evlilik rol beklentileri ile ilgili bilgi alınmıştır.

Türkiye’de evlilik rol beklentilerinin ölçümünde bir ölçek bulunmamakla birlikte, Çopur (1995) gençlerin kuracakları ailelere ilişkin rol beklentilerini, rol beklentilerini içeren bir anket formu ve yüz yüze yapılan mülakatlar sonucuna göre değerlendirmiştir. Telsiz (1995) ailede iş bölümüne ilişkin beklentileri belirlemek için içerisinde ev işlerini barındıran ve bu işleri kimin yapacağına dair beklenti içeren bir anket formu kullanmıştır. Bunların dışında da Türkiye’de evlilik rol beklentilerini saptamaya yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve verilerin yorumlanması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Bu araştırma ile bireylerin evlilik rol beklentilerinin değerlendirilmesinde kullanılabilecek bir ölçeğin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma Grubu

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeği geliştirme sürecinde, 2014-2015 eğitim- öğretim yılında üç ayrı araştırma grubu oluşturulmuştur. Madde yazım sürecindeki ön araştırma grubu evli ve bekâr bireylerden ($n=54$) oluşmaktadır. Birinci araştırma grubu Gaziosmanpaşa Üniversitesinde formasyon eğitimi alan bireyler ve internet üzerinden çalışmaya katılan 19 -35 yaş arası evli ve bekar bireylerden oluşmaktadır. İkinci grup ise Gaziosmanpaşa Üniversitesi son sınıf öğrencileri ve internet üzerinden çalışmaya katılan bireylerden oluşmaktadır. Ölçek geliştirme çalışmalarında katılımcı sayısının belirlenmesinde Nunnally ve Bernstein (1994) oranının en az 1:10 olması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak H. Tinsley ve D. Tinsley (1987) madde sayısının katılımcı sayısının büyüklüğüne oranının 1:5 ile 1:10 arasında olabileceğini belirtmekle birlikte en az 300 kişiye ulaşılmasını önermiştir. Bu çalışmada en az 300 katılımcıya ulaşma şartı sağlanmış olmakla birlikte, madde sayısının katılımcı sayısı büyüklüğüne oranı 1:5 olarak belirlenmiştir.

Birinci Araştırma Grubu

Birinci aşamada üretilen 93 maddelik deneme formunun uygulanması amacıyla öncelikle 468 kişilik Gaziosmanpaşa Üniversitesinde formasyon eğitimi alan bireyler ve internet üzerinden çalışmaya katılan bireyler olmak üzere bir araştırma grubu belirlenmiştir. Birinci aşama çalışması ön uygulama niteliğinde olduğu için katılımcılardan sadece cinsiyet, ilişki durumu, yaş ve eğitim durumu gibi değişkenlerle ilgili bilgi toplanmıştır. Birinci araştırma grubunu oluşturan bireylerin ilgili bilgileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Birinci Aşama Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kadın	312	66.6
	Erkek	156	33.3
İlişki Durumu	Bekar	314	67.1
	Flört/Sevgili	67	14.3
	Nişanlı	20	4.3
	Evli	67	14.3
Yaş	19-25 yaş arası	316	67.5
	26-35 yaş arası	152	32.5
Eğitim Durumu	Lise	13	2.8
	Önlisans	47	10.0
	Lisans	385	82.3
	Yüksek Lisans	24	5.1

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma grubu 312 kadın (%66.6), 156 erkekten (%33.3) oluşmaktadır. Katılımcıların ilişki durumuna bakıldığında 401 (%85.6) kişilik büyük bir kısmının evli olmayan bireylerden oluştuğu görülmektedir. Yaş aralığı incelendiğinde katılımcıların 19-35 yaş aralığında olduğu, 316 (%67.52) kişilik büyük kesimin 19-25 yaş arasında olduğunda görülmektedir. Araştırma grubunun eğitim durumu incelendiğinde 385 (%82.25) kişinin lisans mezunu olduğu görülmektedir.

İkinci Araştırma Grubu

Alanyazında, açımlayıcı faktör analizinin uygulandığı gruptan farklı bir gruba da doğrulayıcı faktör analizinin uygulanmasının daha isabetli bir karar olacağı belirtildiğinden (Fabrigar, Wegener, MacCallum ve Strahan, 1999), AFA ve DFA farklı araştırma gruplarından toplanan verilerle analiz edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında 40 maddelik ikinci aşama deneme formunun uygulanması ve uyum geçerliliğini belirlemek amacıyla, üniversite son sınıf öğrencileri internet üzerinden çalışmaya katılan bireylerden oluşan bir araştırma grubu seçilmiştir. İkinci araştırma grubunu oluşturan bireylerin bilgileri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

İkinci Aşama Katılımcı Profili

Katılımcı Profili	Kategoriler	<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kadın	177	59
	Erkek	121	41
İlişki Durumu	Bekar	187	63
	Flört/Sevgili	94	31
	Nişanlı	6	2
	Evli	11	4

Tablo 2 incelendiğinde araştırma grubu 177 kadın, 121 erkek olmak üzere toplam 298 kişiden oluşmaktadır. Araştırma grubundaki katılımcıların yaş aralığı 19 ile 35 arasında değişmektedir ($\bar{x}$ = 22.3, ss = 2.5). İkinci aşamadaki araştırma grubu 187 bekar, 94 flört/sevgili, 6 nişanlı ve 11 evli bireylerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu katılımcıların demografik bilgileri edinmek için kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ilişki durumu, doğduğu yer, hayatını geçirdiği yer, ailenin aylık geliri, çalışma durumu, annenin eğitimi, babanın eğitimi, iş durumu, anne-babanın evlenme şekli sorulmuştur. Kişisel bilgi formu örneği Ek 2’de verilmiştir.

Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Deneme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş, evlilik rol beklentilerini içeren 93 maddeden oluşan ölçek şablonudur. Ölçeğin deneme formu 1 (Hiç Katılmıyorum) - 5 (Tamamen Katılıyorum) şeklinde 5’li Likert tipi olarak tasarlanmıştır. Evlilik rol beklentisi ölçeği birinci deneme formu Ek 3’de verilmiştir.

İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği

İlişkisel, bireyci ve toplulukçu benlik yönlerini ölçmek için Kashima ve Hardie (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçe’ye uyarlanma çalışması Ercan (2008) tarafından yapılmıştır. Yedili Likert tipinde olan ölçek, 30 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlardan alınabilecek puanlar 10 ile 70 arasında değişmektedir. Alt boyutlara ait Cronbach alfa değerleri “ilişkisel” alt boyutu için .81, “bireycilik” alt boyutu için .72, ve “toplulukçuluk” alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinalinde 30 madde bulunmaktadır ancak açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda orijinal ölçeğin 22, 23 ve 24. maddeleri ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin uyarlama formunda her alt boyutta 9’ar madde ve toplamda 27 madde yer almaktadır. Böylelikle her alt boyuttan alınabilecek puanlar 9 ile 63 arasında değişmektedir. İlişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ek 4’de verilmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması 24-30 yaş arası 346 katılımcının verileriyle gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen ölçeğin Cronbach alfa (α) güvenirliği, ilişkisel alt boyutu için .68, bireycilik alt boyutu için .73 ve toplulukçuluk alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadaki 298 katılımcının verileriyle yapılan analiz sonucunda ölçeğin Cronbach alfa (α) güvenirliği, ilişkisel alt boyutu için .74, bireycilik alt boyutu için .72 ve toplulukçuluk alt boyutu için .80 olarak bulunmuştur. Ölçeğin

güvenirlik ve geçerlik sonuçları, ölçeğin Türk toplumunda benlik tipleriyle ilgili yapılacak çalışmalarda kullanabileceğini göstermektedir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

Bireylerin benimsedikleri cinsiyet rollerini ayırabilmek üzere Bem (1974) tarafından geliştirilmiştir ve Türkçe uyarlaması Kavuncu (1987; akt. Dökmen, 1999) tarafından yapılmıştır. Bem cinsiyet rolü envanteri, 20 erkeksi 20 kadınsı olarak toplam 40 kişilik özelliği ve ek olarak da 20 sosyal beğenirlik özelliğini içeren maddelerden oluşmakta ve 7'li Likert tipinde derecelendirilmektedir. Envanter, kişiyi kendinde gördüğü erkeksi ve kadınsı kişilik özellikleri arasındaki farklılığa göre, erkeksi, kadınsı ya da belirsiz olarak betimlemektedir (Bem, 1974; akt. Dökmen, 1991).

BCRE'nin orijinal halinin Cronbach iç tutarlılık katsayıları iki ayrı araştırma grubunda, kadınsılık için .80, .82, erkeksilik için .86, .86 olarak bulunmuştur ve ayrıca dört haftalık bir arayla yapılan test-tekrar test güvenirliği de, kadınsılık ve erkeksilik için .90 bulunmuştur (Bem, 1974; akt. Dökmen, 1991). Dökmen (1991) tarafından yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında ve BCRE'nin kadınsılık için .77 ve erkeksilik için .71 bulunmuştur. Dökmen'in (1999) diğer bir çalışmasında Cronbach iç tutarlılık katsayısı kadınsılık .73, erkeksilik .75 olarak tespit edilmiş ayrıca yarıya bölme güvenirlik katsayısı kadınsılık .76, erkeksilik .75 olarak bulunmuştur. Bu çalışmadaki 298 katılımcının verileriyle yapılan analiz sonucunda ölçeğin Cronbach alfa güvenirliği kadınsılık boyutunda için .89, erkeksilik boyutunda ise .90 olarak tespit edilmiştir. Bem cinsiyet rolü envanteri ek 5'de verilmiştir.

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeği Geliştirme Süreci

Madde Yazımı Süreci ve Deneme Formunun Oluşturulması

Madde yazım sürecinde ilk olarak evli ve bekâr bireylerden oluşan ön araştırma grubuna ($n=54$) evlilik rol beklentileriyle ilgili bir açık uçlu soruları içeren bir form uygulanarak onların evlilik rol beklentileriyle ilgili düşünceleri edinilmiştir. Rol Beklentisi Belirleme Formu Ek 1'de verilmiştir. Ayrıca evlilik rol beklentileriyle ilgili alanyazın ve daha önce geliştirilmiş olan evlilik rol beklentileriyle ilgili ölçme araçları incelenmiştir. Hem evli ve bekar bireylerden alınan rol beklentileri hem de alanyazın ve daha önce geliştirilmiş ölçme araçları dikkate alınarak 109 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu araştırmacı tarafından ölçülmek istenilen

niteliği kapsama derecesi ve anlaşılabilirlik bakımlarından ön değerlendirmeye tabi tutulmuş, bazı maddeler çıkarılmış ve benzer maddelerin de birleştirilmesiyle madde sayısı 93'e düşürülmüştür. Bu maddeler psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında çalışan yedi akademisyen tarafından evlilik rol beklentilerini ölçme dereceleri bakımından 'uygun', 'uygun değil' ve 'uygun değilse öneri' şeklinde değerlendirilmiştir. Uzmanların maddeler hakkındaki detaylı görüşleri de alınarak gerekli görülen maddelerde düzeltme yapılmıştır. Böylece 93 maddelik 'birinci aşama deneme formu' oluşturulmuştur. Evlilik rol beklentisi ölçeği birinci deneme formu ek 3'de verilmiştir. Birinci aşamada ölçeğin deneme formu 1 (Hiç Katılmıyorum) - 5 (Tamamen Katılıyorum) derecelerini içeren 5'li Likert tipi şeklinde tasarlanmıştır. Formda bulunan tüm maddeler için "Hiç Katılmıyorum" seçeneği için 1 puan ve "Tamamen Katılıyorum" seçeneği için 5 puan verilmektedir. Maddelere göre alınan yüksek puanlar, bireylerin geleneksel ya da eşitlikçi rol beklentilerine işaret etmektedir.

Oluşturulan 93 maddelik 'birinci aşama deneme formu' açımlayıcı faktör analizi çalışmaları için 468 kişilik gruba uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 53 madde formdan çıkarılmıştır ve 40 maddelik yeni bir ölçek formu elde edilmiştir.

Birinci uygulama neticesinde elde edilen 40 maddelik ölçek formu, DFA, uyum geçerliği ve Cronbach alfa ve test tekrar test güvenilirliğini sınamak için 298 kişilik ikinci gruba uygulanmıştır. Uyum geçerliği için ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri ile birlikte uygulanmıştır. Uygulamanın üzerinden iki hafta geçtikten sonra bu gruptan 98 kişiye evlilik rol beklentisi ölçeği yeniden uygulanmıştır.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapıldıktan sonra ölçek kullanıma hazır hale gelmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri 2014-2015 eğitim- öğretim yılında toplanmıştır. Birinci uygulamada araştırma verileri katılımcılardan iki farklı yöntemle elde edilmiştir. Bunlardan ilki Google Drive hizmeti kullanılarak çevrimiçi veri toplama şeklinde diğeri de Gaziosmanpaşa Üniversitesinde formasyon alan öğrencilerle araştırmacı tarafından 30-50 kişilik gruplar halinde uygulama yapılarak gerçekleştirilmiştir. Google Drive üzerinden veri toplanırken kişisel bilgi formu ve 93 maddelik deneme formu, çevrimiçi yanıtlanabilecek hale getirilerek katılımcılara ölçeği doldurabilecekleri bir bağlantı adresi gönderilerek veri toplanmıştır.

İkinci uygulama 2014-2015 eğitim- öğretim yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesindeki dördüncü sınıf öğrencilerine araştırmacı tarafından 30-50 kişilik gruplar halinde uygulama yapılarak ve Google Drive hizmeti kullanılarak çevrimiçi veri toplama şeklinde gerçekleştirilmiştir. Google Drive üzerinden veri toplanırken kişisel bilgi formu ve 40 maddelik deneme formu, ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri çevrimiçi yanıtlanabilecek hale getirilerek katılımcılara ölçeği doldurabilecekleri bir bağlantı adresi gönderilerek veri toplanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla oluşturulan katılımcı gruplarında gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuştur ve anketleriyle ilgili dönüt alabilecekleri e-mail adresi verilmiştir. Katılımcılara ölçeği cevaplamaya başladıktan sonra dahi yarım bırakabilecekleri belirtilmiş ve bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan toplanan verilerin değerlendirilmesinde SPSS ve LISREL yazılımları kullanılmıştır. Katılımcı yeterliliğini belirlemek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve verilerin faktörleşmeye uygunluğunu tespit etmek için de Bartlett Küresellik Testi yapılmıştır.

Birinci uygulamada 93 maddelik deneme formu 468 katılımcıya uygulanmıştır. Bu aşamada, birbirleri ile ilgili çok sayıdaki değişkenleri bir araya toplayarak daha az sayıda yeni ve anlamlı değişkenler elde etmek için (Field, 2009) temel bileşen analizi yöntemiyle açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. AFA’da faktörler belirlenirken öz değerlerin 1’den büyük olma kuralı ve yamaç-birikinti grafiği kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 53 madde formdan çıkarılmıştır ve 40 maddelik yeni bir ölçek formu elde edilmiştir.

İkinci uygulamada 40 maddelik ölçek formu 298 katılımcıya uygulanmıştır. Bu aşamada katılımcılara ikinci aşama deneme formunun yanı sıra ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri de uygulanmıştır. Birinci uygulamada ki açımlayıcı faktör analizi sonrasında ortaya çıkan yapının doğruluğunu değerlendirmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca maddelerin ayırt ediciliklerini belirleyerek yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla ayrıca % 27’lik alt-üst grup ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Ölçüt geçerliği için evlilik rol beklentisi ölçeği, ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve Bem cinsiyet rolü envanteri puanları korelasyon analiz sonuçlarıyla değerlendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık anlamındaki güvenilirliği için Cronbach alfa iç

tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin test – tekrar test güvenilirliği ise iki haftalık bir periyotta yapılan iki uygulamayla ortaya konulmuştur. Evlilik rol beklentisi ölçeğinin final formu ek 6’da verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ölçeğin geliştirilmesi sürecinde gerçekleştirilen geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına yer verilmiştir.

Evlilik Rol beklentileri Ölçeğinin Geçerlik Çalışmaları

Yapı Geçerliği

Açımlayıcı Faktör Analizi

ERBÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analizinin yapılmasına karar verilmiştir. AFA öncesinde katılımcı yeterliliğini ortaya koymak için KMO testi ve verilerin faktör çıkarmaya uygunluğunu belirlemek amacıyla da Bartlett Küresellik testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına KMO değeri .91 ve Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi ise .00 bulunmuştur. Bu sonuçlar neticesinde veri setinin faktör analizine uygun olduğu anlaşılmıştır (Field, 2009; Şencan, 2005).

Tabachnick ve Fidell (2007), her bir maddenin yük değeri için .32 alt sınır olarak belirtmiştir. Fakat madde faktör yükü değerinin .40 ve üzeri olması gerektiğini ifade eden görüşler de bulunmaktadır (Field, 2009; Çokluk ve diğerleri, 2010). Bu çalışmada madde faktör yükü değeri alt sınırı .40 olarak alınmıştır. Faktör analizinde başka bir konu da faktörleştirme tekniğidir. Bu çalışmada, veri setinden azami varyansı çıkarmaya olanak veren ve en sık kullanılan faktörleştirme tekniklerinden biri (Tabachnick ve Fidell, 2007) olan temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Temel bileşenler analizinde de en sık kullanılan döndürme yöntemi varimaks döndürme yöntemidir ve faktörleri etiketlemede kolaylık sağlar (Kline, 2005, Çokluk ve diğerleri, 2010). Araştırmada varimaks döndürme yöntemi kullanılmıştır. Kuramsal görüşlere ve yamaç birikinti grafiği sonucuna göre ölçek 2 faktörlü yapıya zorlanmıştır. İki faktörlü varimaks döndürme ile yapılan faktör analizi kapsamında, .40 sınırının altında kalan maddeler (4., 7., 8., 10., 12., 14., 18., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 30., 31., 32., 34., 36., 37., 40., 44., 52., 53., 56., 59., 63., 64., 70., 72., 73., 75., 78., 86., 87. ve 90); birden fazla faktörde yer alan binişik maddeler (51., 60., 65., 83. ve 89.); kuramsal çerçeveye göre uygun olmayan faktörde yer alan (1., ve 35.); başka bir madde ile benzer anlama gelen maddelerden düşük faktör yüküne sahip olan maddeler (9., 11., 15., 19., 61., 79., 81., 89. ve 93.) veri setinden çıkarılmıştır. Toplamda 53 madde ölçek dışında bırakılmıştır.

Tablo 3'te Faktör öz değerleri, varyans ve yığılımlı varyans değerleri, Şekil 1'de varimaks döndürme sonrası yamaç birikinti grafiği, Tablo 4'te ise varimaks döndürme sonucunda maddelerin faktörlere dağılımları, faktör yükleri ve ortak faktör varyansı gösterilmiştir.

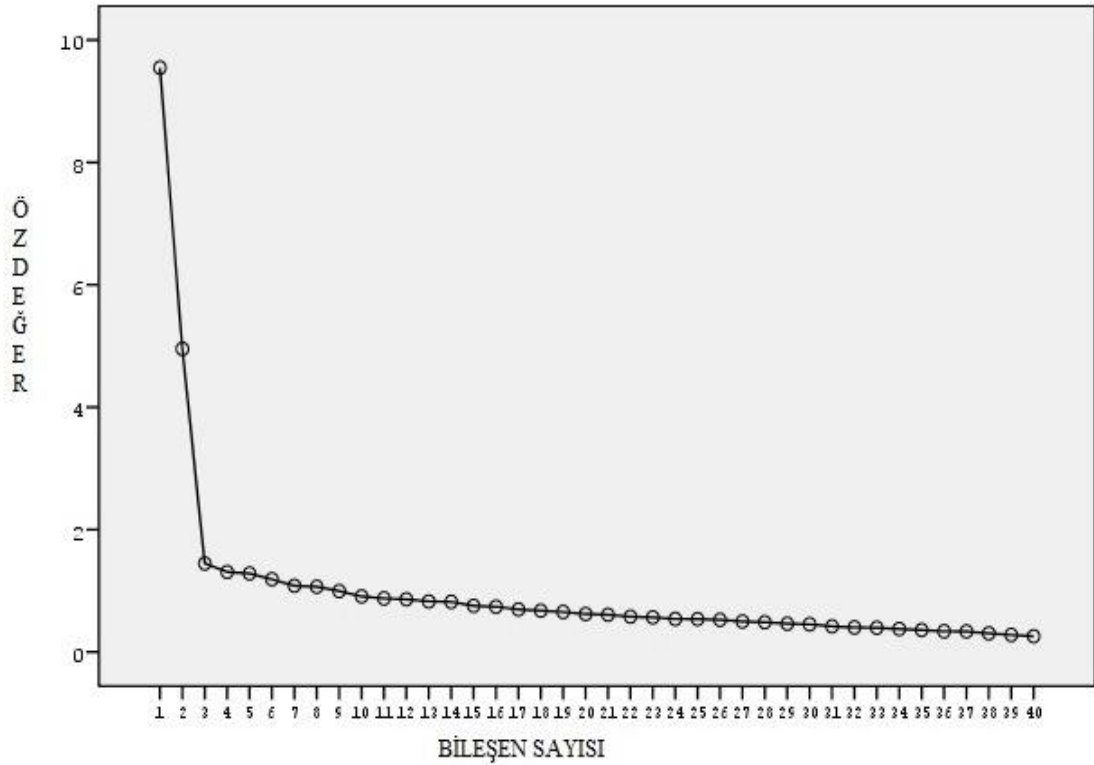
Tablo 3

Faktör Öz değerleri, Varyans ve Yığılımlı Varyans Değerleri

Bileşen	Özdeğer	Varyans	Yığılımlı Varyans
1	9.55	23.88	23.88
2	4.95	12.38	36.25

Tablo 3'teki açıklanan toplam varyans tablosuna göre birinci faktör toplam varyansın %23.88'ini, iki faktör birlikte varyansın %36.25'ini açıklamıştır. Ayrıca faktör özdeğerlerinin 1'den büyük olduğu gözlenmiştir.

Yamaç Birikinti Grafiği

Şekil 1. Varimaks Döndürme Sonrası Yamaç Birikinti Grafiği

Tablo 4

Maddelerin Faktörlere Dağılımı ve Ortak Yük Değerleri

Madde Numarası	1.Faktör Yük Değeri	2.Faktör Yük Değeri	Ortak Faktör Varyansı
M41	.69	-.04	.47
M49	.68	-.33	.58
M55	.68	-.05	.46
M92	.68	-.13	.47
M17	.67	-.16	.48
M3	.67	-.07	.45
M43	.65	.06	.43
M47	.65	-.03	.42
M45	.64	-.08	.42
M29	.64	-.25	.47
M67	.62	-.17	.42
M39	.62	.13	.40
M33	.60	-.17	.40
M5	.60	-.23	.41
M57	.60	.06	.36
M85	.59	-.30	.44
M77	.59	-.21	.39
M91	.56	-.08	.32
M69	.55	.20	.35
M13	.58	.02	.26
M84	-.03	.65	.42
M76	-.12	.64	.42
M80	-.01	.63	.40
M68	-.02	.62	.39
M38	-.11	.58	.35
M54	-.08	.58	.34
M66	.08	.55	.31
M46	.03	.54	.29
M88	-.30	.54	.38
M42	-.06	.53	.28
M62	.11	.51	.27
M74	-.16	.51	.28
M48	-.29	.50	.34
M82	-.25	.48	.30
M50	-.03	.47	.22
M16	-.10	.46	.22
M28	.10	.46	.22
M2	-.14	.45	.23
M58	-.04	.45	.20
M6	-.20	.41	.21

Alanyazın incelendiğinde her faktörün altında en az üç değişkenin bulunması gerektiği ve bu maddelerin aynı kavramsal anlama sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Şencan, 2005). Tablo 3, Tablo 4 ile yamaç-birikinti grafiği birlikte

değerlendirildiğinde yamaç-birikinti grafiğinin 2 faktörlü yapıyı işaret ettiği, öz değeri 1'den büyük 2 faktör bulunduğu, bu faktörler inde altında en az üç maddenin bulunduğu ve faktörler altında bulunan maddelerin de aynı kavramsal anlama sahip olduğu belirlenmiştir. Belirlenen bu iki faktörün toplam varyansın % 36.25 'ini açıkladığı görülmektedir. Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin birinci faktörü 3., 5., 13., 17., 29., 33., 39., 41., 43., 45., 47., 49., 55., 57., 67., 69., 77., 85., 91. ve 92. maddelerinden oluşmaktadır. Bu faktör toplam varyansın %23.88'ini açıklamakta ve geleneksel rol beklentisine ilişkin maddelerden oluşmaktadır. Birinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .58 ile .69 arasında değişmektedir. Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin ikinci faktörü 2., 6., 16., 28., 38., 42., 46., 48., 50., 54., 58., 62., 66., 68., 74., 76., 80., 82., 84. ve 88. maddelerinden oluşmaktadır. Bu faktör toplam varyansın %12.38'ini açıklamakta ve eşitlikçi rol beklentisine ilişkin maddelerden oluşmaktadır. İkinci faktörde bulunan maddelerin faktör yükleri .41 ile .65 arasında değişmektedir.

Açımlayıcı faktör analizine ek olarak madde toplam puan korelasyonları değerlendirilmiştir. Bir maddenin toplam test puanı ile korelasyonunun düşük olması, o maddenin ölçülmek istenen değişkeni ölçmede yetersiz kaldığı belirtilmektedir (Tezbaşaran, 2008). Ölçek maddeleri ile toplam puan arasındaki korelasyonlar Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5
Madde Toplam Korelasyonları

Madde Numarası	Geleneksel	Eşitlikçi
M1		.41
M4		.39
M6		.43
M8		.36
M11		.54
M14		.46
M17		.46
M19		.49
M21		.38
M22		.49
M25		.38
M26		.40
M27		.44
M29		.55
M31		.46
M32		.56
M34		.55
M35		.47
M36		.56
M38		.53
M2	.62	
M3	.58	
M5	.45	
M7	.63	
M9	.63	
M10	.58	
M12	.54	
M13	.63	
M15	.58	
M16	.60	
M18	.60	
M20	.69	
M23	.64	
M24	.52	
M28	.59	
M30	.46	
M33	.57	
M37	.59	
M39	.52	
M40	.64	

Tablo 5’de görüldüğü gibi her bir madde için madde toplam puan arasındaki korelasyonlar .36 ile .69 arasında değişmektedir.

Doğrulatoryı Faktör Analizi

Evlilik Rol Beklentisi Ölçeğinin açımlyıcı faktör analizi ile ortaya konan yapısı ayrıca doğrulatoryı faktör analizi ile test edilmiştir. Alanyazında, açımlyıcı faktör analizinin uygulandığı gruptan farklı bir gruba da doğrulatoryı faktör analizinin uygulanmasının daha isabetli bir karar olacağı belirtildiğinden (Fabrigar, Wegener, MacCallum ve Strahan, 1999), AFA ve DFA farklı araştırma gruplarından toplanan verilerle analiz edilmiştir. Doğrulatoryı faktör analizinde tespit edilen modelin uyumunun değeriendirilmesinde uygunluğu gösteren bazı istatistikler kullanılmaktadır. Bu çalışmadaki modelin uyumunun değeriendirilmesinde; Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual; SRMR), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index; NNFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index; NFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Squared Error of Approximation; RMSEA), Artan Uyum Endeksi (Incremental Fit Index; IFI), Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (Comperative Fit Index; CFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum Testi (Adjusted Goodness of Fit Index; AGFI), Uyum İyiliği Endeksi (Goodness of Fit Index; GFI) ve ki-karenin serbestlik derecesine bölümünden elde edilen değeri (χ^2 / sd) uyum indekslerinden yararlanılmıştır (Çokluk ve diğeri, 2010).

Bir modelde ki-kare değeriinin küçük olması iyi uyumun bir göstergesi kabul edilmektedir (Şencan, 2005). Serbestlik derecesinin (sd) ki-kareye (χ^2) oranından çıkan sonucun 5'ten küçük olması yeterli ancak sonucun 2 ve daha küçük olması ise modelin mükemmel uyumuna işaret etmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Düzenlenmiş iyilik uyum indeksi (adjusted goodness of fit index, AGFI) ve iyilik uyum indeksi (goodness of fit index, GFI) ki-kare'ye alternatif olarak model uyumunun katılımcı büyüklüğünden bağımsız şekilde değeriendirilebilmesi için geliştirilmiştir (Çokluk ve diğeri, 2010). Her iki istatistik de 0 ile 1 arasında bir değeri alır ve GFI için $\geq .85$ (Jöreskog ve Sörbom, 1988) AGFI için $\geq .80$ (Marsh, Balla ve McDonald, 1988) değeri kabul edilebilir uyumu göstermektedir. Diğeri bir uyum istatistiği Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation- RMSEA) 0 ile 1 arasında değeri alır, RMSEA değeriinin $< .08$ 'dan küçük olması iyi uyum göstergesi olarak kabul edilmekte fakat bu değeriin $.08$ 'e kadar çıkması da kabul edilebilmektedir.(Tabachnick ve Fidell, 2007; Hu ve Bentler, 1998). Ayrıca diğeri uyum istatistikleri IFI, CFI ve

NNFI için $\geq .90$, (Bentler ve Bonet, 1980; Bentler, 1990; Bollen, 1989) NFI için $\geq .80$ (Marsh ve diğerleri, 1988) kriter olarak alınmıştır.

ERBÖ'nün açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen yapısını test etmek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi için 298 kişiden oluşan bir veri seti kullanılmıştır. Analizlerde veri setindeki göstergeler arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi ve daha iyi faktör çözümlemelerinin yapılabilmesi için (Tabachnick ve Fidell, 2007) en çok olabilirlik yöntemi (maximum likelihood) kullanılmıştır. Analiz sonucunda ki-kare değeri 1692.72 ve serbestlik derecesi ise 739 olarak tespit edilmiştir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı 2.28'dür. Diğer uyum indeksleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	
NFI	0.92
NNFI	0.95
CFI	0.95
IFI	0.95
RMSEA	0.066
GFI	0.78
AGFI	0.75
RMR	0.082
SRMR	0.075

Analizin ardından 22-36 maddeleri arasında önerilen modifikasyonlar gerçekleştirilmiştir. Modifikasyonlar sonrasında Ki-kare değeri 1547.77 ve serbestlik derecesi ise 737 olarak tespit edilmiştir. Ki-kare değerinin serbestlik derecesine oranı 2.01'dir. Diğer uyum indeksleri Tablo 7'de verilmiştir.

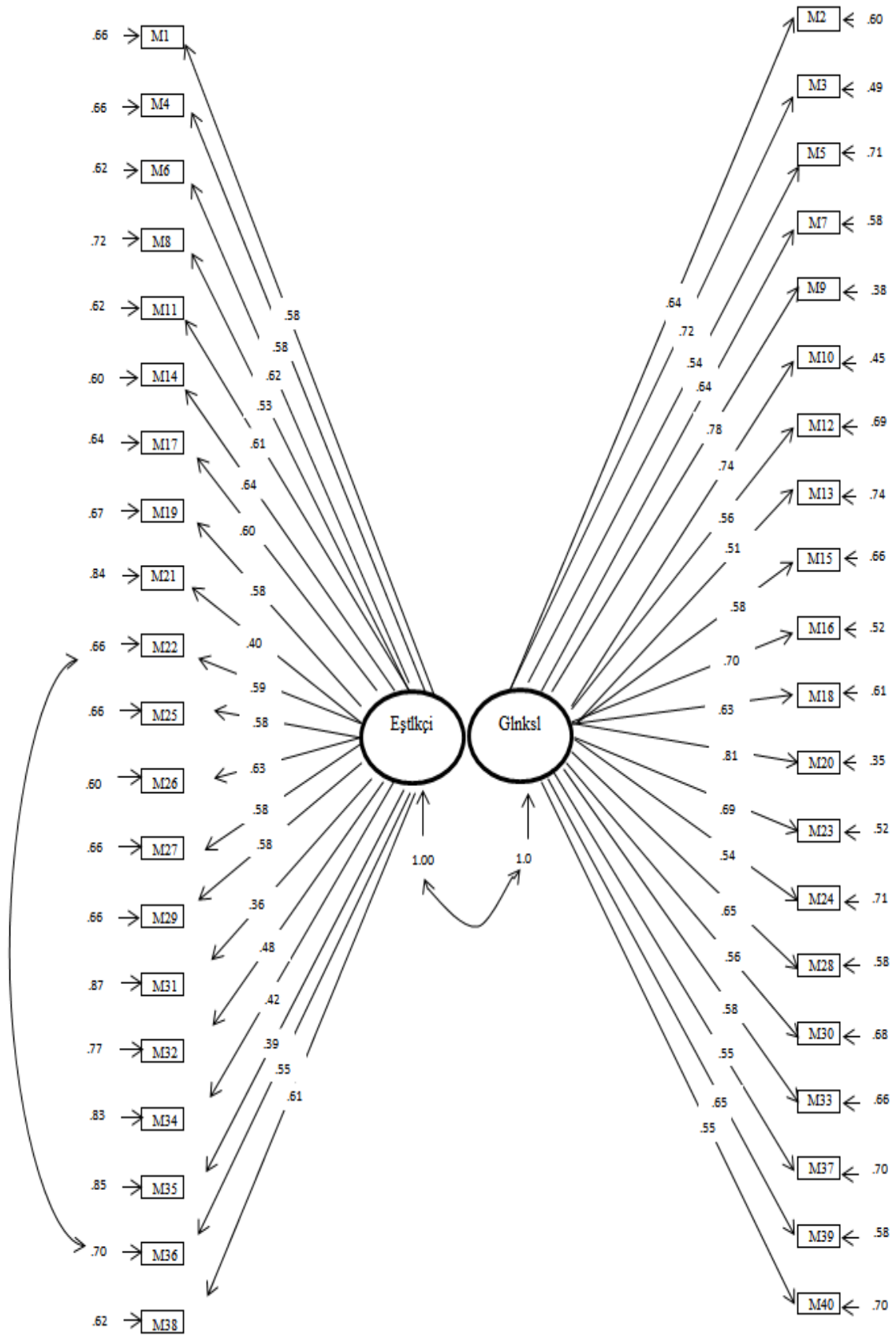
Tablo 7

Modifikasyonlar Sonrası Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	
NFI	0.92
NNFI	0.95
CFI	0.96
IFI	0.96
RMSEA	0.061
GFI	0.79
AGFI	0.76
RMR	0.082
SRMR	0.074

Tablo 7’de görüldüğü üzere GFI ve AGFI’nin kabul edilebilir uyum iyiliği değerlerinin altında olduğu görülmektedir. Ancak Hair, Black, Babin ve Anderson (2010), bu değerlerin model karmaşıklığından olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedir. Dolayısıyla GFI ve AGFI değerlerinin düşük olmasının sebebinin model karmaşıklığı olabileceği değerlendirilmektedir.

Yapısal eşitlik modelinde gizil değişken ve gözlenen değişken arasındaki bağa ilişkin katsayı λ_x (Lambda-x) olarak adlandırılmaktadır (Şimşek, 2007). λ_x değerlerine bakıldığında gözlenen değişkenler, gizil değişkenlerin ölçümüne olumlu katkı sağlamaktadır. Gözlenen değişkenin gizil değişkeni yordama gücünün anlamlılığını ise t değeri ortaya koymaktadır; .01 anlamlılık düzeyinde t değeri 2.58, .05 anlamlılık düzeyinde ise t değeri 1.96 değerinin üzerinde çıkmaktadır (Şimşek, 2007). Bu modeldeki t değerlerine bakıldığında gizil değişkenlerin gözlenen değişkenleri .01’lik anlamlılık düzeyinde yordadığı görülmektedir. Diğer bir önemli ölçüt ise gizil değişken için açıklanan varyansı ortaya koyan R^2 değeridir (Şimşek, 2007). Tablo 8 ‘deki t ve R^2 değerlerine bakıldığında evlilik rol beklentisinin ölçümüne en düşük katkıyı 31. maddenin, en yüksek katkıyı ise 20. maddenin sağladığı görülmektedir. Bu bulgular açımlayıcı faktör analizi sonuçlarını doğrulamaktadır.

Şekil 2. Modifikasyonlar sonrası ERBÖ Modeli Standart Değerleri

Tablo 8
ERBÖ Maddelerine İlişkin t ve R^2 Değerleri

Madde Numarası	t	R^2
M1	10.55	0.34
M2	11.95	0.41
M3	13.96	0.52
M4	10.52	0.34
M5	9.73	0.28
M6	11.32	0.38
M7	12.17	0.42
M8	9.43	0.28
M9	15.92	0.63
M10	14.68	0.56
M11	11.23	0.38
M12	10.15	0.30
M13	9.18	0.26
M14	11.74	0.40
M15	10.74	0.32
M16	13.45	0.45
M17	10.88	0.36
M18	11.72	0.35
M19	10.39	0.33
M20	16.57	0.67
M21	6.78	0.16
M22	10.59	0.34
M23	13.31	0.46
M24	9.75	0.28
M25	10.47	0.34
M26	11.57	0.39
M27	10.53	0.34
M28	12.23	0.42
M29	10.52	0.34
M30	10.29	0.29
M31	6.13	0.13
M32	8.44	0.23
M33	10.71	0.34
M34	7.13	0.17
M35	6.71	0.15
M36	9.81	0.30
M37	10.01	0.32
M38	11.22	0.38
M39	12.21	0.42
M40	9.93	0.31

Yüzde 27 Alt-Üst Grup Arasındaki Fark

Ölçek maddelerinin ayırt ediciliğini inceleyerek yapı geçerliğini değerlendirmek amacıyla %27'lik alt-üst grup farkının manidarlığı incelenmiştir. Bu amaçla birinci aşama uygulamasının yapıldığı 468 kişilik katılımcı grubundan beklenti seviyesi yüksek % 27'lik bir grup ($n = 126$) ile beklenti seviyesi düşük % 27'lik ikinci bir grup ($n = 126$) seçilmiştir. Bu iki grubun beklenti seviyesi puanları arasındaki fark geleneksel ve eşitlikçi faktörleri için ayrı ayrı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Analiz sonuçlar geleneksel faktör için tablo 9'da ve eşitlikçi faktör için tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 9

Geleneksel Faktör İçin Yüzde27'lik Alt- Üst Grup Farkına Dayalı Bağımsız Örneklem t Testi

	Beklenti Seviyesi	n	$\bar{x}$	ss	sd	t
Geleneksel Rol Beklentisi (Tüm Maddeler)	Düşük	126	37,46	7,03892	250	-47,186
	Yüksek	126	80,35	7,38573		
M2	Düşük	126	1,76	0,79427	250	-17,303
	Yüksek	126	3,67	0,94657		
M3	Düşük	126	1,27	0,70895	250	-17,208
	Yüksek	126	3,56	1,31755		
M5	Düşük	126	2,71	1,21232	250	-11,372
	Yüksek	126	4,32	1,01706		
M7	Düşük	126	1,79	0,94079	250	-16,821
	Yüksek	126	3,92	1,06285		
M9	Düşük	126	1,19	0,53238	250	-19,378
	Yüksek	126	3,63	1,31212		
M10	Düşük	126	1,41	0,67255	250	-15,228
	Yüksek	126	3,33	1,24579		
M12	Düşük	126	2,67	1,36821	250	-14,54
	Yüksek	126	4,64	0,67485		
M13	Düşük	126	1,54	0,92651	250	-18,427
	Yüksek	126	4,02	1,19642		
M15	Düşük	126	2,64	1,31736	250	-15,094
	Yüksek	126	4,69	0,76382		
M16	Düşük	126	1,37	0,83525	250	-20,033
	Yüksek	126	4,03	1,23894		
M18	Düşük	126	1,98	1,16608	250	-19,033
	Yüksek	126	4,49	0,90991		
M20	Düşük	126	1,08	0,29942	250	-19,596
	Yüksek	126	3,46	1,33057		
M23	Düşük	126	2,09	1,05087	250	-18,342
	Yüksek	126	4,39	0,93785		
M24	Düşük	126	3,02	1,34143	250	-12,873
	Yüksek	126	4,71	0,5942		
M28	Düşük	126	1,45	0,82566	250	-16,975
	Yüksek	126	3,74	1,26604		
M30	Düşük	126	3,37	1,5059	250	-9,572
	Yüksek	126	4,78	0,668		
M33	Düşük	126	1,46	0,96872	250	-16,347
	Yüksek	126	3,84	1,31704		
M37	Düşük	126	1,21	0,44394	250	-15,873
	Yüksek	126	3,13	1,28365		
M39	Düşük	126	1,90	1,19217	250	-13,81
	Yüksek	126	3,94	1,16142		
M40	Düşük	126	1,54	0,83571	250	-21,365
	Yüksek	126	4,05	1,01868		

* $p < .05$

Tablo 10

Eşitlikçi Faktör İçin Yüzde27'lik Alt- Üst Grup Farkına Dayalı Bağımsız Örneklem t Testi

	Beklenti Seviyesi	<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>
Eşitlikçi Rol Beklentisi (Tüm Maddeler)	Düşük	126	83,16	0,86	250	-25,03
	Yüksek	126	99,56	0,21		
M1	Düşük	126	4,34	1,17	250	-7,75
	Yüksek	126	4,95	0,18		
M4	Düşük	126	3,98	0,93	250	-9,31
	Yüksek	126	4,97	0,09		
M6	Düşük	126	4,29	0,81	250	-8,50
	Yüksek	126	4,99	0,13		
M8	Düşük	126	4,37	1,07	250	-8,52
	Yüksek	126	4,98	0,13		
M11	Düşük	126	3,98	1,20	250	-10,46
	Yüksek	126	4,98	0,09		
M14	Düşük	126	4,06	0,82	250	-8,72
	Yüksek	126	4,99	0,09		
M17	Düşük	126	4,29	1,19	250	-9,50
	Yüksek	126	4,99	0,23		
M19	Düşük	126	3,50	1,00	250	-13,36
	Yüksek	126	4,94	0,13		
M21	Düşük	126	4,50	0,95	250	-5,38
	Yüksek	126	4,98	0,09		
M22	Düşük	126	4,38	1,11	250	-7,16
	Yüksek	126	4,99	0,18		
M25	Düşük	126	4,21	0,96	250	-7,64
	Yüksek	126	4,97	0,09		
M26	Düşük	126	4,24	0,94	250	-8,79
	Yüksek	126	4,99	0,15		
M27	Düşük	126	4,27	0,80	250	-8,31
	Yüksek	126	4,98	0,09		
M29	Düşük	126	4,38	1,10	250	-8,54
	Yüksek	126	4,99	0,21		
M31	Düşük	126	4,02	0,86	250	-9,36
	Yüksek	126	4,95	0,13		
M32	Düşük	126	4,43	0,85	250	-7,16
	Yüksek	126	4,98	0,09		
M34	Düşük	126	4,33	1,13	250	-8,67
	Yüksek	126	4,99	0,21		
M35	Düşük	126	3,72	0,88	250	-12,02
	Yüksek	126	4,95	0,09		
M36	Düşük	126	4,43	1,07	250	-7,15
	Yüksek	126	4,99	0,15		
M38	Düşük	126	3,44	7,31	250	-15,91
	Yüksek	126	4,98	0,82		

**p*<.05

Tablo 9 ve Tablo 10 incelendiğinde düşük ve yüksek beklenti gösteren bireylerin geleneksel ve eşitlikçi rol beklentisi puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde ERBÖ faktörlerinde de düşük ve yüksek beklenti gösteren bireyler arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Ölçüt Geçerliliği

Evlilik rol beklentisi ölçeğinin ölçüt geçerliğini ortaya koymak için ERBÖ faktör puanları ile Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve bulgular Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13’te verilmiştir

Tablo 11

Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Eşitlikçi	Geleneksel	Erkeksi	Kadınısı	Bireycilik	Toplulukçuluk	İlişkisel
Eşitlikçi	1						
Geleneksel	-.40**	1					
Erkeksi	-.13*	.30**	1				
Kadınısı	.17**	.04	.37**	1			
Bireycilik	.25**	-.14*	.37**	.38**	1		
Toplulukçuluk	.02	.27**	.38**	.41**	.34**	1	
İlişkisel	.18**	.14*	.39**	.52**	.53**	.71**	1

n= 298, ***p*<.01, **p*<.05

ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde eşitlikçi faktör puanları ile kadınısı faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .17, geleneksel faktör puanları ile erkeksi faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .30 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < .01$). ERBÖ’nün eşitlikçi faktör puanları ve ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .25 ($p < .01$), ilişkisel faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .17 ($p < .01$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ayrıca toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .02 bulunmuş ve anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. ERBÖ’nün geleneksel faktör puanları ve ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı -.14 ($p < .05$) bulunmuş ve

değişkenler arasında ters yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir, ilişkisellik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $-.14$ ($p < .05$), toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı ise $.27$ ($p < .01$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12

Kadın Örneklemini İçin Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Eşitlikçi	Geleneksel	Erkeksi	Kadınsı	Bireycilik	Toplulukçuluk	İlişkisellik
Eşitlikçi	1						
Geleneksel	-.14	1					
Erkeksi	-.14	.17*	1				
Kadınsı	.06	.26**	.43**	1			
Bireycilik	.31**	-.10	.44**	.38**	1		
Toplulukçuluk	.13	.25**	.48**	.40**	.40**	1	
İlişkisellik	.20**	.20*	.49**	.49**	.50**	.74**	1

$n=177$, ** $p<.01$, * $p<.05$

Sadece kadın örneklemini için ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; eşitlikçi faktör puanları ile kadınsı faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.06$ bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir, geleneksel faktör puanları ile erkeksi faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.17$ ($p < .05$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. ERBÖ'nün eşitlikçi faktör puanları ve ilişki-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.31$ ($p < .01$), ilişkisellik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.20$ ($p < .01$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu ayrıca toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.13$ olarak bulunmuştur ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. ERBÖ'nün geleneksel faktör puanları ve ilişki-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $-.10$ bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir, toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.25$ ($p < .01$) ayrıca ilişkisellik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı $.20$ ($p < .05$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 13

Erkek Örnekleme İçin Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Puanları ile Diğer Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Eşitlikçi	Geleneksel	Erkeksi	Kadınısı	Bireycilik	Toplulukçuluk	İlişkiselik
Eşitlikçi	1						
Geleneksel	-.36**	1					
Erkeksi	-.16	.26**	1				
Kadınısı	.13	.06	.48**	1			
Bireycilik	.17	-.06	.39**	.34**	1		
Toplulukçuluk	-.08	.45**	.32**	.43**	.27**	1	
İlişkiselik	.14	.24**	.35**	.56**	.56**	.66**	1

n = 121, ***p* < .01, **p* < .05

Sadece erkek örnekleme için ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; eşitlikçi faktör puanları ile kadınısı faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .13 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilememiştir fakat geleneksel faktör puanları ile erkeksi faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .26 ($p < .01$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

ERBÖ'nün eşitlikçi faktör puanları ve ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .17, toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı -.08 ve ilişkiselik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .14 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilememiştir. ERBÖ'nün geleneksel faktör puanları ve ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde; bireycilik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı -.06 bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilememiştir fakat toplulukçuluk faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .45 ($p < .01$), ilişkiselik faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı .24 ($p < .01$) bulunmuş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Evlilik Rol Beklentisi Ölçeğinin Güvenirlik Çalışması

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin güvenirliliğinin tespit edilmesinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Birinci Uygulamanın ($n=468$) ve 2. Uygulamanın ($n=298$) katılımcı grubu verileriyle ayrı ayrı Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı değerlendirilmiştir. Faktörlere ait Cronbach alfa iç tutarlılık katsayı değerleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

ERBÖ Faktörlerine İlişkin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

Faktörler	Cronbach Alfa	
	1. Uygulama	2. Uygulama
Eşitlikçi	.87	.88
Geleneksel	.92	.93

Tablo 14 incelendiğinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ilk uygulamada geleneksel faktör .92 eşitlikçi faktör .87 olduğu gözlenmektedir. İkinci uygulamada ise geleneksel faktör .93 ve eşitlikçi faktör ise .88 olduğu gözlenmektedir. Bir ölçme aracı için .70 ve üzeri güvenirlik katsayısı yeterli görülmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Elde edilen bu değerler, ölçeğin iç tutarlılığının yeterli olduğunu göstermektedir.

Ayrıca ölçeğin test – tekrar test yöntemiyle güvenirliğini belirlemek amacıyla ise üniversite öğrencilerinden seçilen 98 kişilik katılımcı grubuna iki hafta arayla uygulama yapılmıştır. Eşitlikçi faktörü için uygulamalar arası korelasyon .66 olarak tespit edilmiştir ve geleneksel faktörü için uygulamalar arası korelasyon .95 olarak tespit edilmiştir.

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin Puanlanması

Güvenilirlik ve geçerlik analizleri neticesinde ERBÖ son formu oluşturulmuştur. Bu formdaki 1., 4., 6., 8., 11., 14., 17., 19., 21., 22., 25., 26., 27., 29., 31., 32., 34., 35., 36. ve 38. maddeler eşitlikçi, 2., 3., 5., 7., 9., 10., 12., 13., 15., 16., 18., 20., 23., 24., 28., 30., 33., 37., 39. ve 40 numaralı maddeler geleneksel faktörde yer almaktadır. ERBÖ maddelerinin değerlendirilmesi beşli Likert tipinde yapılmaktadır. Hiç katılmıyorum cevabı için 1 tamamen katılıyorum cevabı için 5 puan verilerek ölçeğin puanlanması yapılmaktadır. ERBÖ’de tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. ERBÖ’de eşitlikçi ve geleneksel faktörlere göre puanlama yapılmaktadır. Her bir faktörden alınabilecek puan aralığı 20-100 aralığında değişmektedir. Faktörlerden alınan puanlara göre bireylerin evlilik rol beklentilerinin eşitlikçi ya da geleneksel olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı bireylerin evlilik rol beklentilerini ölçebilecek bir araç geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda alanyazında ölçek geliştirme sürecinde izlenmesi önerilen basamaklar takip edilmiştir (DeVellis, 2012). Ölçek geliştirme süreci ilk olarak madde yazımı aşamasıyla başlamıştır. Hem alanyazın hem de evli ve bekâr bireylerle gerçekleştirilen görüşme sonuçları dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda toplam varyansın % 36.25'ini açıklayan 40 madde ve iki faktörlü bir ölçek aracı elde edilmiştir. Ayrıca, ölçeğin AFA ile elde edilen faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. DFA sonucunda tespit edilen uyum indekslerinin de iyi uyuma işaret ettiği tespit edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007).

AFA sonucunda açıklanan varyans oranı % 36 düzeyindedir. Çokluk ve diğerleri (2010) tek boyutlu ölçeklerde açıklanan varyansın % 30 ve üzerinde olmasının yeterli olduğunu, çok boyutlu ölçeklerde ise bu oranın daha yukarıda olması gerektiğini belirtmektedir. Hair ve diğerleri ise (2010) açık ve net bilgi toplamanın zor olduğu sosyal bilimlerde, % 60 ve altı açıklanan varyans değerlerinin kabul edilebileceğini, açıklanan varyansla ilgili sınır değer belirlemenin zor olduğunu belirtmektedir. Bu noktada açıklanan varyansla birlikte ortak faktör varyansı değerleri ile teorik alt yapıya uygun şekilde modele mümkün olduğunca fazla sayıda faktör dahil edilip edilmediğinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu çalışmada ortak faktör varyans değerleri kabul edilen .20 oranının (Şencan, 2005) üzerindedir ve teorik alt yapıya uygun iki faktörlü yapı istendiğinde açıklanan varyans % 36 olarak tespit edilmiştir. Ölçekte yer alan maddelere ait faktör yüklerinin ise kabul edilebilir değerlerin üzerinde olduğu görülmüştür (Tabachnick ve Fidell, 2007). DFA sonucunda tespit edilen uyum indekslerinin de iyi uyuma işaret ettiği ve %27'lik alt-üst grup farkının manidarlığı da dikkate alındığında ERBÖ'nün yapı geçerliliğini sağladığı söylenebilir.

ERBÖ'deki faktörlerin alanyazındaki evlilik rol beklentileri standartlarında ifade edilen eşitlikçi ve geleneksel faktörlerine uygun olduğu gözlenmiştir (Çelebi, Tokuroğlu ve Baran, 1993; Dunn, 1960; Empey, 1958; Haas, 1980; İmamoğlu, 1993; Pfeil, 1968; Vincent, 1966). ERBÖ'deki ilk faktör geleneksel olarak isimlendirilmiştir. Geleneksel faktör en genel anlatımıyla, aile bireylerinin rollerinin ve üzerlerine düşen işlerin cinsiyete göre belirlendiği anlayışı tanımlamaktadır (Pollock, Die ve Marriot, 1990). Bu

faktörün araştırma kapsamında incelenen ölçme araçlarında (Dunn, 1960) var olduğu gözlenmiştir. ERBÖ'deki faktörlerden ikincisi eşitlikçi olarak isimlendirilmiştir. Eşitlikçi faktör en genel anlatımıyla aile bireylerinin rollerini kendilerinin belirlediği, evde beraberlik duygusu içinde ve sorumlulukları birlikte yürüttükleri anlayış olarak tanımlanmaktadır. Bu faktörün araştırma kapsamında incelenen ölçme araçlarında (Dunn, 1960) var olduğu gözlenmiştir. Dunn (1960) tarafından geliştirilen evlilik rol beklentileri envanteri bu konuda bilinen ilk araçtır. Envanterde ilk olarak geleneksel ve eşitlikçi evlilik rol beklentileri ayrılmış, daha sonrasında da rol beklentilerinin ilgili olduğu rol davranış alanları belirlenmeye çalışılmıştır. Evlilik rol beklentileri envanterinde ERBÖ'den farklı olarak yetki, çocuk bakımı, ev işleriyle uğraşma, kişisel özellikler, eğitim, iş ve destek faktörleri bulunmaktadır. Ancak teorik olarak oluşturulan bu faktörler ne açımlayıcı ne de doğrulayıcı faktör analiziyle test edilmemiştir. ERBÖ'de de bu doğrultuda madde havuzu aşamasında bu faktörlere yönelik muhtemel maddeler yazılmıştır ve yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin eşitlikçi ve geleneksel olarak faktörü saptanmıştır. Buna karşın, yetki, çocuk bakımı, ev işleriyle uğraşma, kişisel özellikler, eğitim, iş ve destek gibi alanlara ilişkin rol beklentilerinin hangi faktörlerle ilişkili olduğu açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ayrılmamıştır. Sonuç olarak bu çalışmada geliştirilen ERBÖ eşitlikçi ve geleneksel olmak üzere iki faktörlü bir yapı göstermiştir.

Eşitlikçi ve geleneksel rol beklentileri cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, kadınların ve erkeklerin eşitlikçi rol beklentisi puanlarının geleneksel rol beklentisi puanlarına göre yüksek olduğu tespit edilmiştir (Dunn, 1960; İmamoğlu, 1993; Markwart, 1999; Weeks ve Botkin, 1987). Sadece eşitlikçi rol beklentisi puanları incelendiğinde kadınların erkeklere göre daha eşitlikçi olduğu, sadece geleneksel rol beklentisi puanları incelendiğinde de erkeklerin kadınlara göre daha geleneksel rol beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir (İmamoğlu, 1993; Markwart, 1999). Aile içi rollerin toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlendiği, eşlerin arasındaki paylaşım ve iletişimin az olduğu, erkeğin denetimindeki hiyerarşik sistemden, bireysel sorumluluk ön plana geçtiği, paylaşımcı ve eşitlikçi bir sisteme doğru değişmektedir. Fakat yaşanan değişimde geleneksel erkek rolü, kadın rolüne kıyasla daha yavaş değişmektedir.

ERBÖ'nün ölçüt geçerliliği Bem cinsiyet rolü envanteri ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği verileriyle değerlendirilmiştir. ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde eşitlikçi faktör ile kadınsı faktör arasında, geleneksel faktör ile de erkeksi faktör

arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bem (1974), erkeksilik özelliklerinin baskın olduğu kişileri “erkeksilik”, kadınlık özelliklerin baskın olduğu kişileri “kadınlık” cinsiyet rolleri olarak kategorileştirmiştir. Bu çerçevede kadınlık özelliklerinin baskın olduğu kadınsı cinsiyet rolünü benimseyenlerin eşitlikçi, erkeksilik özelliklerinin baskın olduğu erkeksi cinsiyet rolünü benimseyenlerin ise geleneksel rol beklentilerinin olduğu söylenebilir.

ERBÖ’nün faktör puanları ile Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon cinsiyete göre değerlendirildiğinde, kadınlarda geleneksel faktörün erkeksi faktörle düşük düzeyde ve kadınsı faktörle de orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde Türk toplumunun geleneksel cinsiyet rolü bakışı içerisinde olduğu (Girginer, 1994; İmamoğlu,1992; Kağıtçıbaşı, 1991) ve kadınlarında kültürün beklentilerine uygun cinsiyet rolleri gösterdikleri zaman toplum tarafından onay gördükleri anlaşılmaktadır (İmamoğlu,1992; Zeyneloğlu, 2008). Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda kadınların geleneksel cinsiyet rolünü benimsedikleri tespit edilmiştir (Baykal 1991; Eken, 2005; Kağıtçıbaşı ve Kansu, 1991). Ayrıca ERBÖ’nün 24. madde “Arabayla ilgili konular (tamir, bakım, yakıt alma vb.) erkeğin sorumluluğundadır” ($\bar{x} = 3,97$), 30. maddesindeki “Eve tamirci geldiğinde, onunla erkek ilgilenmelidir” ($\bar{x} = 4.17$). gibi ifadeler verilen cevaplar değerlendirildiğinde kadınların erkeklere yönelik geleneksel evlilik rol beklentilerinin bulunduğunu göstermektedir. Erkeklerin ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet Rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon incelendiğinde geleneksel faktör ile erkeksi faktör arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. ERBÖ’nün 5. maddesindeki “Erkeğin temel görevi ailesinin geçimini sağlamaktır” ($\bar{x}= 4.14$)., 23. maddesindeki “Kadının neyi giyip giymeyeceğine kocası karışabilmelidir” ($\bar{x}= 4.1$). gibi ifadeler verilen cevaplar değerlendirildiğinde erkeklerin hem kendilerinden hem de kadınlardan geleneksel evlilik rol beklentilerinin olduğunu göstermektedir.

ERBÖ faktör puanları ile ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon incelendiğinde, eşitlikçi faktör bireycilik ve ilişkisellik faktörleri arasında olumlu yönde, geleneksel faktör ise bireycilikle olumsuz yönde, toplulukçuluk ve ilişkisellik faktörleri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Benlik kurgusu kişinin kendisi ve diğerleri ile ilişkilerine dair duygu, düşünce ve davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Singles ve Sharky, 1994). Bireycilik, kişiyi diğerlerinden farklı, kendine has özellikleriyle yansıtan faktör,

ilişkisellik, bireyin yakın çevresindeki kişilerle ilişkisini içeren faktör, toplulukçuluk, kişi ve topluluk arasındaki sembolik değerleri yansıtan faktör olarak tanımlanmaktadır (Ercan, 2008). Bu araştırmanın sonuçlarına göre eşitlikçi rol beklentilerinin sırasıyla bireycilik ve ilişkisellik benlik yapısıyla ilişkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ercan'ın (2008), genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri araştırmasında, benlik puanlarına göre ortalamalarının yüksekte düşüğe sıralandığında bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk şeklinde sıralandığı görülmektedir, bu bulgular araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Her ne kadar eşitlikçi rol beklentileriyle bireycilik ve ilişkisellik benlik faktörleri anlamlı ilişki içerisinde olsa da ilk sırada bireycilik faktörü bulunmaktadır. Bireycilik faktöründeki, içinde yer aldığı gruptan bağımsız ve özerk olması, grup amaçları karşısında bireysel amaçlara da öncelik vermesi ve adaleti sağlamakla ilgili olması (Triandis, 2000, 2001) eşitlikçi rol beklentileriyle ilişkisini göstermektedir. Bu araştırma sonuçlarına göre geleneksel faktör bireycilikle olumsuz yönde, toplulukçuluk ve ilişkisellik faktörleriyle olumlu yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Özellikle geleneksel faktör ile bireycilik faktörüyle olumsuz yönde, toplulukçuluk faktörüyle de olumlu yönde ilişkili sonuçlar tespit edilmesi; Hofstede'nin (2001), Türkiye'yi kültürel eğilimi toplulukçuluk olan bir ülke olarak değerlendirdiği çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Geleneksel faktörle toplulukçu faktörün, eşitlikçi faktörle de bireyci faktörün ilişkili çıkması ayrıca ilişkisellik faktörünün hem eşitlikçi hem de geleneksel faktörle ilişkili çıkması, yaşanan toplumsal değişimlerle birlikte, Türkiye'de yaşayan insanlar arasında ilişkisellik düzeylerinde bir azalma olmadan bireyci değerlerin yaygınlaştığı (Kağıtçıbaşı,1996; Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002) görüşüyle örtüşmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Türk toplumu birçok çalışmada “geçiş toplumu” olarak değerlendirilmektedir (Ercan, 2008). Göregenli (1995) Türk kültürünün toplulukçuluk ve bireycilik açısından kabaca sınıflandırılmayacağını, İmamoğlu da (1998) kültürümüzdeki bireylerin hem bireyleşme hem de bütünleşme eğilimleri sergilediklerini, İlhan (2009), üniversite öğrencilerinin hem bireyci hem de toplulukçu yaşam amaçlarının olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada eşitlikçi ve geleneksel faktörleriyle ilişkisellik faktörü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İlişkisellik faktörünün, bireyin yakın çevresindeki kişilerle ilişkisini içermesi, hem eşitlikçi hem de geleneksel rol beklentileriyle örtüşmektedir. Ayrıca, Tuncer'in (2005) benliğin aile bağlamı ve geleneksel aile değerleri sonuçlarına göre ilişki benlik puanlarını birinci sırada tespit ettiği araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Evlilik rol beklentileriyle benlik eğilimleri arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için erkekler ve kadınlar için ayrıca korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. ERBÖ'nün geleneksel faktörüne ait puanları ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği puanları arasındaki korelasyon cinsiyete göre değerlendirildiğinde, her iki cinsiyette de geleneksel faktör ile toplulukçuluk ve ilişkisellik faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, her iki cinsiyet için bireycilik faktörü ile ilişki saptanmamıştır. Bu bulgular Kashima ve Hardie'nin (2000) bireycilik faktöründe cinsiyetler arası anlamlı bir fark olmadığı belirtilen çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir.

ERBÖ'nün eşitlikçi faktörüne ait puanları ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği puanları arasındaki korelasyon cinsiyete göre değerlendirildiğinde, erkeklerde eşitlikçi faktörle herhangi bir benlik arasında ilişki bulunamazken, kadınlarda bireycilik ve ilişkisellik faktörleriyle olumlu yönde ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar eşitlikçi rol beklentilerini benimseyen Türk kadınının kendilerini daha çok kişisel terimlerle tanımladığı (Karakitapoğlu-Aygün 2004) ve erkeklere göre daha çok kişisel kimliğe önem verdiği (Carpenter ve Karakitapoğlu-Aygün, 2005) ayrıca bireycilik ve ilişkisellik puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu (İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün, 2004) bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Evlilik Rol Beklentileri Ölçeğinin güvenirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ve test tekrar test güvenirliği ile incelenmiştir. Elde edilen değerler evlilik rol beklentileriyle ilgili geliştirilen ölçme araçlarının güvenirliği için hesaplanan bulgulara benzer düzeydedir (Amatea, Cross, Clark ve Bobby, 1986; Dunn,1960). Bir ölçme aracı için .70 ve üzeri güvenirlik katsayısı yeterli görülmektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994). Bu sonuçlar neticesinde ERBÖ'ye ait ölçümlerin güvenirliğinin yeterli olduğu değerlendirilebilir (Nunnally ve Bernstein, 1994; Tabachnick ve Fidell, 2007).

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Çalışma kapsamında bireylerin, evlilik rol beklentilerini ölçme amacı ile Evlilik Rol Beklentileri Ölçeği geliştirilmiştir. ERBÖ'nün yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Ölçüt geçerliliği için ölçeğin faktör puanları Bem cinsiyet rolü envanteri ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ile ilişkisi incelenmiştir. Ölçeğin güvenirliği ise Cronbach alfa iç tutarlılık ve test tekrarı yöntemleriyle araştırılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 40 maddeden oluşan, toplam varyansın %36'sını açıklayan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu kapsamda ilk faktör geleneksel rol beklentisi olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör eşitlikçi rol beklentisi olarak isimlendirilmiştir ve bu iki faktörde 20'şer madde bulunmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise hesaplanan uyum iyiliği değerleri, eşik değerlerin üzerinde olduğu tespit edilerek ölçeğin iki faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Ölçek maddelerinin % 27'lik alt ve üst grubu ayırabildiği görülmüştür.

ERBÖ faktör puanları ile Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları ve ilişkisel- bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. ERBÖ faktör puanları ve Bem cinsiyet rolü envanteri faktör puanları arasındaki korelasyon incelendiğinde, eşitlikçi faktör ile erkeksi faktör arasında olumsuz yönde, kadınsı faktör arasında ise olumlu yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Geleneksel faktör ile erkeksi faktör arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. ERBÖ'nün faktör puanları ile ilişkisel-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği faktör puanları arasındaki korelasyon katsayısı incelendiğinde, eşitlikçi faktörün sırasıyla bireycilik ve ilişkisellik, benlik faktörleriyle anlamlı bir ilişkisi olduğu, toplulukçuluk faktörüyle ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Geleneksel faktörün ise bireycilik ile olumsuz yönde, ilişkisellik ile de olumlu yönde ilişkisinin olduğu saptanmıştır.

Test tekrarı güvenirliği ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına dayanarak gerçekleştirilen güvenirlik analizleri ölçeğin yeterli güvenirlik katsayısına sahip olduğunu göstermektedir. Tüm bu bulgular sonucunda ERBÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Öneriler

Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Bu araştırma 19- 35 yaş arası evli ve bekâr olan bireylerle yapılmıştır. İlerde yapılacak çalışmalarda farklı katılımcı gruplarıyla (daha üst yaş grupları, boşanmış bireyler, çatışmalı birliktelik yaşayanlar vb.) doğrulayıcı faktör analizi yeniden yapılabilir. Böylece ortaya konulan iki bileşenli yapının doğrulanıp doğrulanmadığı ortaya konulabilir.
2. Beklentiler ile rol davranışları arasındaki uyum, evlilik doyumunun güçlü bir belirleyicisi olarak tanımlanmaktadır (Atangana, 2015; Burr, 1971; McNulty ve Karney, 2004; Rios, 2010). Oysa ülkemizde rol beklentisini doğrudan ölçebilecek bir araç olmadığı için bu tür çıkarımların yapılması zor olmaktadır. Bu ölçek ile evlilik rol beklentilerinin, ilişki kalitesi ve evlilik doyumunu yordayıp yordamadığını inceleyebilir.
3. Evlilik rol beklentilerinin demografik değişkenlerden etkilendiği belirtilmektedir (Bollman ve Sterrett, 1970). Ülkemizde rol beklentilerinin evlilik için önemi bilinmekte fakat bu beklentilerin hangi demografik değişkenlerden ne derece etkilendiği bilinmemektedir. Bu çalışmada evlilik rol beklentileri sadece cinsiyet demografik değişkenine göre incelenmiştir, farklı çalışmalarda evlilik rol beklentilerini etkileyen diğer demografik değişkenler incelenebilir.
4. ERBÖ’de eşitlikçi ve geleneksel faktörler saptanmıştır. Buna karşın bu rol beklentilerin evlilikte hangi alt faktörlere ait olduğu madde analizleri sürecinde maddelerin yeterli faktör yükü almadıklarından ya da uygun olmayan faktörde yer aldığından ayrıışmamıştır. Yeni bir çalışma ile ölçeğe yeni eklenebilir, mevcut maddeler üzerinde değişiklikler yapılabilir ve bu sayede evlilik rol beklentilerini ölçebilecek daha nitelikli bir ölçme aracı geliştirilebilir.

Ruh Sağlığı Alanında Çalışan Uzmanlar/ Uygulayıcılar İçin Öneriler

1. ERBÖ aile/çift danışmanlığında rol beklentilerinin tespit edilerek evlilik ilişkisini anlama ve sorunların kaynağını tespit etmede danışma sürecinde kullanılabilir. Ölçek ile elde edilecek veriler danışma sürecine yardımcı olabilir.
2. ERBÖ ile bireylerin kendisinden ve eşinden bekledikleri roller tespit edilerek, gerçekçi olmayan/ bilişsel çarpıtmalar ürünü olan rol beklentileri danışma sürecinde incelenerek farkındalık sağlanabilir.

3. Eşlerin evliliğe getirdikleri beklentiler, evliliklerini nasıl değerlendirecekleri dair standartları belirlemekle birlikte bu rol ve rol beklentilerdeki çatışmalar hem bireylerde hem de evliliklerde sorunlara neden olmaktadır (Odell ve Quinn, 1998). Evlilik öncesi çiftlere yönelik eğitimlerde ERBÖ ile evlilik rol beklentileri de ayrıntılı şekilde incelenerek olası problemler ve hayal kırıklıklarının önüne geçilebilir.

Politika Yapıcılara Öneriler

1. Eşlerin evliliğe getirdikleri rol ve rol beklentilerdeki çatışmalar hem bireylerde hem de evliliklerde sorunlara neden olmaktadır (Odell ve Quinn, 1998). Politika belirleyiciler (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı vb.) evlilik öncesi süreçte çiftlerin birbirlerinin evlilik rol beklentilerini öğrenerek evliliğe “gerçekçi bir başlangıç yapılabilmesi” için evlilik öncesi eğitim programlarında bu konuya da yer verebilir.
2. Politika belirleyiciler (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı vb.), rol beklentilerinin doğası ve etkileri ile ilgili bilgi edinerek aile ve evliliğe yönelik sosyal politikalar geliştirirken evlilik rol beklentilerini de dikkate alarak sosyal politikalar geliştirebilirler.

KAYNAKÇA

- Amatea, E. S., Cross, E. G., Clark, J. E. ve Bobby, C. L. (1986). Assessing the work and family role expectations of career-oriented men and women: The life role salience scales. *Journal of Marriage and the Family*, 48(4), 831-838.
- Atangana, E. (2015). *The relationship between differentiation of self, marital expectations, and marital satisfaction for the middle and later stage married adults*. Doctoral dissertation, Capella University, Minneapolis.
- Bacanlı, H. (2001). Eş tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.
- Baykal, S. (1991). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 66-75.
- Becker, G. S. (1973). A theory of marriage: Part I. *Journal of Political economy*, 81(4), 813-846.
- Bener, M. (2011). *Dindarlık-eş seçimi ilişkisi* (SDÜ örneği). Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107, 238-246. DOI:10.1037/0033-2909.107.2.238.
- Bentler, P. M. ve Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness-of-fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88, 588-606. DOI:10.1037/0033-2909.88.3.588
- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York, NY: Wiley
- Botkin, D. R., Weeks, M. N. ve Morris, J. E. (2000). Changing marriage role expectations: 1961–1996. *Sex Roles*, 42(9-10), 933-942.
- Bott, E., (1957). *Family and social network: Roles, norms and external relationships in ordinary urban families*. Routledge. <http://books.google.com/books>.
- Bray, J. H. (1995). Family assessment: Current issues in evaluating families. *Family Relations*, 44(4), 469-477.
- Burr, W. R. (1971). An expansion and test of a role theory of marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 33(2), 368-372.
- Buss, D. M. Ve Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of personality and social psychology*, 50(3), 559.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sinanması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Carpenter, S. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2005). Importance and descriptiveness of self-aspects: A cross-cultural comparison. *Cross-cultural research*, 39(3), 293-321.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Chadwick, B. A., Albrecht, S. L. ve Kunz, P. R. (1976). Marital and family role satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 38(3) 431-440.
- Coombs, R. H. (1961). A value theory of mate selection. *The Family Life Coordinator*, 10(3), 51-54.
- Crissey, S. R. (2005). Race/ethnic differences in the marital expectations of adolescents: The role of romantic relationships. *Journal of Marriage and Family*, 67(3), 697-709.
- Çelebi, N., Tokuroğlu, B. ve Baran, A. (1993). *Bağımsız işyeri sahibi kadınların aile ve iş ilişkileri*. TC Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çopur, Z. (1995). *Gençlerin kuracakları aileler ilişkin rol beklentilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çopur, Z. ve Şafak, Ş. (1999). Gençliğin evliliğe ilişkin rol beklentilerinin oluşması. *Eğitim ve Bilim*, 23(113).
- Cutler, H. A. ve Radford, A. (1999). Adultchildren of alcoholics: Adjustment to a college environment. *The Family Journal: Therapy for Couples and Families*, 7(2), 148-153.
- Demircioğlu, N. S. (2000). *Boşanmanın, çalışan kadının statüsü ve cinsiyet rolü üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DeVellis, R. F. (2012). *Scale development: Theory and applications*. 3. basım. United States: Sage Publications.
- Dökmen, Z. (1991). Bem cinsiyet rolü envanterinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1), 81-89.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Duck, S. ve Sants, H. (1983). On the origin of the specious: Are personal relationships really interpersonal states?. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 1(1), 27.
- Dunn, M. S. (1960). Marriage role expectations of adolescents. *Marriage and Family Living*, 22(2), 99-111.
- Dyer, W. G. (1962). Analyzing marital adjustment using role theory. *Marriage and Family Living*, 24(4), 371-375.
- Edwards, J. N. (1969). Familial behavior as social exchange. *Journal of Marriage and the Family*, 31(3), 518-526.
- Eken, H. (2006). Toplumsal cinsiyet olgusu temelinde mesleğe ilişkin rol ile aile içi rol etkileşimi: Türk silahlı kuvvetlerindeki kadın subaylar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 247-281.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(8), 67-76.

- Empey, L. T. (1958). Role expectations of young women regarding marriage and a career. *Marriage and Family Living*, 20(2), 152-155.
- Ercan, H. (2008). *Genç yetişkinlerin aşk biçimleri ve benlik tipleri*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, Z. (1995). Türk ailesini postmodern çağa hazırlamada sosyolojik bir bakış. *1994 Aile kurultayı*, 247-261.
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., ve Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological methods*, 4(3), 272.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS: and sex and drugs and rock 'n' roll (third edition)*. London: Sage publications.
- Framo, J. L. (1996). A personal retrospective of the family therapy field: Then and now. *Journal of Marital and Family Therapy*, 22(3), 289-316.
- Geiken, K. F. (1964). Expectations concerning husband-wife responsibilities in the home. *Journal of Marriage and Family*, 26(3), 349-352.
- Glenn, N. D. (1991). The recent trend in marital success in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 53(2), 261-270.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(35), 1-14.
- Haas, L. (1980). Role-sharing couples: A study of egalitarian marriages. *Family Relations*, 289-296.
- Haavio-Mannila, E. (1967). Sex differentiation in role expectations and performance. *Journal of Marriage and the Family*, 29(3), 568-578.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis: A global perspective.
- Hofstede, G. (2003). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage publications.
- Hood, J. C. (1986). The provider role: Its meaning and measurement. *Journal of Marriage and the Family*, 48(2), 349-359.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1998). Fit indices in covariance structure modeling: Sensitivity to underparameterized model misspecification. *Psychological methods*, 3(4), 424.
- Hurvitz, N. (1965). The marital roles inventory as a counseling instrument. *Journal of Marriage and the Family*, 27(4), 492-501.
- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: Yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve Öznel iyi oluş*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu, E. O. (1991). Aile içinde kadın-erkek rolleri. *Türk Aile Ansiklopedisi*.(832-835). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.

- İmamoğlu, E. O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (1), 58-68.
- İmamoğlu, E. O. (1995). Değişim sürecinde aile: Evlilik ilişkileri, bireysel gelişim ve demokratik değerler. *1994 Aile kurultayı*, 35-51.
- İmamoğlu, E. O. (1998). Individualism and collectivism in a model and scale of balanced differentiation and integration. *The Journal of Psychology*, 132(1), 95-105.
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2004). Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130(4), 277-306.
- Jedlicka, D. (1984). Indirect parental influence on mate choice: A test of the psychoanalytic theory. *Journal of Marriage and the Family*, 46(1), 65-70.
- Jones, G. D. ve Nelson, E. S. (1996). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce and Remarriage*, 26, 171-189.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1988). *LISREL 7: A guide to the program and applications*. Chicago, IL: SPSS Inc.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). *Aile ve kültürel psikoloji*, Aile Yazıları III. *Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi*, 5(3), 258-264.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kansu, A. (1991). Cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi ve aile dinamiği: Kuşaklararası bir karşılaştırma, Aile Yazıları III. *Birey, Kişilik ve Toplum, Bilim Serisi*, 5(3), 91-105.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Karaçanta, H. (2015). Genç yetişkinlik döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim. H. Bacanlı ve Ş. Terzi (Eds.) *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi* (s. 187-240). İstanbul: Açılım Kitap.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. Ve İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology*, 142(3), 333-351.
- Kashima, E. S. Ve Hardie, E. A. (2000). The development and validation of the relational, individual, and collective self-aspectsscale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 19-48.
- Keklik, İ. (2011). Mate selection preferences of turkish university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, (44), 129-148.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Kılıç, M. (2012). *Evli çiftlerde görülen ruhsal belirtiler ile aile işlevsellik düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Laner, M. R. ve Russell, J. N. (1994). Course content and change in students: Are marital expectations altered by marriage education?. *Teaching Sociology*, 22(1), 10-18.
- Laner, M. R. ve Russell, J. N. (1995). Marital expectations and level of premarital involvement: does marriage education make a difference?. *Teaching Sociology*, 23(1), 28-34.
- Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43(2), 228-237.
- Laws, J. L. (1971). A feminist review of marital adjustment literature: The rape of the Locke. *Journal of Marriage and Family*, 33(3), 483-516.
- Longanecker, J. K. (1974). *Marital Happiness and Role Expectations in Dual-career Families*. Yüksek lisans tezi, Texas Tech Üniversitesi.
- Mangus, A. R. (1936). Relationships between the young woman's conceptions of her intimate male associates and of her ideal husband. *The Journal of Social Psychology*, 7(4), 403-420.
- Mangus, A. R. (1957a). Role theory and marriage counseling. *Social Forces*, 35(3), 200-209.
- Mangus, A. R. (1957b). Family impacts on mental health. *Marriage and Family Living*, 19(3), 256-262.
- Markwart, L. L. (1999). *Differences in the marriage role expectations of post-secondary students from divorced and intact family backgrounds in accordance with family-of-origin social class*. Yüksek lisans tezi, Regina Üniversitesi.
- Marlar, J. A. ve Jacobs, K. (1993). Differences in the marriage role expectations of college students from intact and divorced families. *Journal of divorce & remarriage*, 18(3-4), 93-103.
- Marsh, H. W., Balla, J. R. ve McDonald, R. P. (1988). Goodness of fit indexes in confirmatory factor analysis: The effect of sample size. *Psychological Bulletin*, 103, 391-410.
- McNulty, J. K. ve Karney, B. R. (2004). Positive expectations in the early years of marriage: Should couples expect the best or brace for the worst?. *Journal of personality and social psychology*, 86(5), 729.
- Minuchin, S. (1974). *Aileler ve aile terapisi*. Harvard Üniversitesi. Web: <https://books.google.com.tr/books>.
- Morgan, C. S., ve Walker, A. J. (1983). Predicting sex role attitudes. *Social Psychology Quarterly*, 46(2), 148-151.
- Moser, A. J. (1961). Marriage role expectations of high school students. *Marriage and Family Living*, 23(1), 42-43.
- Murstein, B. I. (1970). Stimulus. Value. Role: a theory of marital choice. *Journal of Marriage and the Family*, 32(3), 465-481.
- Nazlı, S. (2013). Evli kadınların aile sistemlerini algılayışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 417-437.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. 3. basım. McGraw Hill: New York.

- Ngazimbi, E. E., Daire, A. P., Soto, D., Carlson, R. G. ve Munyon, M. D. (2013). Marital expectations and marital satisfaction between African immigrant and United States born married couples. *Journal of Psychology in Africa*, 23(2), 317-321.
- Odell, M. ve Quinn, W. H. (1998). Congruence, desire for change, and adjustment during the first year of marriage. *Marriage and Family Review*, 27(1-2), 91-112.
- Özden, M. S. (2013). *Önceden edinilmiş ve sonradan kazanılmış gelişim özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ilişkisi*. Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçmeye ilişkin tercihleri*. Ankara: I. Aile Kurultayı Kongre Kitabı.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2014). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özteke, H. İ. (2015). *Bağlanma, eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve beden imgesi baş etme stratejilerinin romantik ilişkilerde mükemmeliyetçiliği yordaması*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Parsons, T. (1942). Age and sex in the social structure of the United States. *American Sociological Review*, 7(5), 604-616.
- Parsons, T. T. (1997). *Sources and Stages of Mate Selection, Relationship Development, and Marriage*. Doktora tezi, Fielding Enstitüsü.
- Pfeil, E. (1968). Role expectations when entering into marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 30(1), 161-165.
- Pollock, A. D., Die, A. H. ve Marriott, R. G. (1990). Relationship of communication style to egalitarian marital role expectations. *The Journal of Social Psychology*, 130(5), 619-624.
- Rios, C. M. (2010). *The relationship between premarital advice, expectations and marital satisfaction*. Master's thesis, Utah State University, Logan.
- Sabatelli, R. M. (1984). The marital comparison level index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 46(3), 651-662.
- Sabatelli, R. M. ve Pearce, J. (1986). Exploring marital expectations. *Journal of Social and Personal Relationships*, 3(3), 307-321.
- Sabatelli, R. M. (1988). Exploring relationship satisfaction: A social exchange perspective on the interdependence between theory, research, and practice. *Family Relations*, 50(4), 217-222.
- Schoen, R. ve Wooldredge, J. (1989). Marriage choices in North Carolina and Virginia, 1969-71 and 1979-81. *Journal of Marriage and the Family*, 51(2), 465-481.
- Singles T.M. ve Sharky W. (1994). Culture, selfconstrual and embarrasirity. *Journal of Cross-cultural Psychology Bulletin*, 20, 580-591.
- South, S. J. (1991). Sociodemographic differentials in mate selection preferences. *Journal of Marriage and the Family*, 53(4), 928-940.

- Soysal, F. S. Ö., Uz Baş, A. ve Aysan, F. (2016). Evlilik Beklentisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1).
- Sterrett, J. E. ve Bollman, S. R. (1970). Factors related to adolescent's expectations of marital roles. *Family Coordinator*, 19(4), 353-356.
- Strauss, A. (1946). The ideal and the chosen mate. *American Journal of Sociology*, 11(5), 204-208.
- Snyder, D. K. (1997). *Marital satisfaction inventory, revised (MSI-R)*. Los Angeles: Western Psychological Services.
- Şafak, Ş. Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi. <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/sszcmiao.pdf> (erişim tarihi: 23.08.2016).
- Şahinkaya, R. (1991). Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılıklar Gösterirler Aile Yazıları I. *Temel Kavramlar Yapı ve Tarihi Süreç, Bilim Serisi*, 5(1), 37-42.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. 5. basım. Boston: Pearson Education.
- Tarhan, N. (2011). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Telsiz, M. (1995). Evli kadınların evlilik öncesi evde iş bölümüyle ilgili beklentileri ve mevcut uygulamanın karşılaştırmalı analizi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (3), 83-93.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kilavuzu* (Üçüncü sürüm). https://www.academia.edu/1288035/Likert_Tipi_Olcek_Hazirlama_Kilavuzu adresinden alınmıştır.
- Thompson, L. (1993). Conceptualizing gender in marriage: The case of marital care. *Journal of Marriage and the Family*, 55(3), 557-569.
- Tinsley, H. E. ve Tinsley, D. J. (1987). Uses of factor analysis in counseling psychology research. *Journal of Counseling Psychology*, 34(4), 414-424.
- Triandis, H. C. (2000). Dialectics between cultural and cross-cultural psychology. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(3), 185-195.
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of personality*, 69(6), 907-924.
- Trost, J. (1967). Some data on mate-selection: Homogamy and perceived homogamy. *Journal of Marriage and the Family*, 29(4), 739-755.
- Tuna, G. (2004). *Yakın ilişkilerde fiziksel çekiciliğin ve kişilik özelliklerinin rolü*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

- Tuncer, G. (2005). *The self in family context and traditional family values on attitudes toward paternalistic leadership styles*. Yüksek Lisans Tezi, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Udry, J. R. (1965). The influence of the ideal mate image on mate selection and mate perception. *Journal of Marriage and the Family*, 27(4), 477-482.
- Vincent, C. E. (1966). Implications of changes in male-female role expectations for interpreting MF scores. *Journal of Marriage and the Family*, 28(2), 196-199.
- Weeks, M. N. ve Botkin, D. R. (1987). A longitudinal study of the marriage role expectations of college women: 1961–1984. *Sex Roles*, 17(1-2), 49-58.
- Weeks, M. N. ve Thornburg, K. R. (1977). Marriage role expectations of five-year-old children and their parents. *Sex Roles*, 3(2), 189-191.
- Winch, R. F., Ktsanes, T. ve Ktsanes, V. (1954). The theory of complementary needs in mate-selection: An analytic and descriptive study. *American Sociological Review*, 19(3), 241-249.
- Wilkie, J. R., Ferree, M. M. ve Ratcliff, K. S. (1998). Gender and fairness: Marital satisfaction in two-earner couples. *Journal of Marriage and the Family*, 60(3), 577-594.
- Yıldırım, İ. (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-28.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 15-30.
- Yıldırım, E. ve Canatan, K. (2011). *Aile sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Yılmazçoban, A. M. (2008). *Flört ve görücü usulü evliliklerde psiko-sosyal özelliklerin etkisi* (Demirci örneği). Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zipp, J. F. (2002). The impact of social structure on mate selection: An empirical evaluation of an active-learning exercise. *Teaching Sociology*, 30(4), 174-184.

EKLER

Ek 1. Rol Beklentisi Belirleme Formu

Bu araştırma, genç yetişkinlerde evlilik rol beklentilerini ölçmek amacıyla yürütülen ölçek geliştirme çalışmasıdır. Evlilik rol beklentisi, eşlerin birbiri üzerine yansıttıkları bilinçli ve bilinç dışı beklentilerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Evlilikte kadınların ve erkeklerin hangi davranış ve faaliyetleri yapabileceklerine, hangi haklara ve güce kimin ne derece sahip olduğuna veya sahip olması gerektiğine ve başka birçok alana ilişkin beklentileri içermektedir.

Sizin evlilik rol beklentileriniz nelerdir? Örnek konu alanları: Baskınlık, Çocuk, Ev işleri, İletişim, Sorunlar ve sorun çözme, Sosyal Ortam, Ekonomik Durum. Değerli görüşlerinizi bizim için çok önemli. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Örnek Maddeler:

1. Çocukların okul işleriyle kadın ilgilenmelidir.
2. Arabayla ilgili konular (tamir, bakım, yakıt alma vb.) erkeğin sorumluluğundadır.
3. Eşler ailenin tamamını ilgilendiren konularda karar alırken eşit haklara sahip olmalıdır.

Önerileriniz:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Elinizdeki anket, evlilikte rol beklentisi konusunda gerçekleştirilmekte olan bilimsel bir araştırmaya veri sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Sizlerden elde edilen bilgiler ışığında, evlilikte rol beklentisini etkileyen bazı etmenlerin neler olabileceği saptanmaya çalışılmaktadır. Anketi cevaplarken isim yazmanız istenmemektedir. Araştırmanın gerçekçi sonuçlar verebilmesi için anketi doğru, içten ve eksiksiz olarak yanıtlamanız rica edilmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Eğer uygulama sonucunuz hakkında bilgi almak istiyorsanız lütfen rumuz yazınız ve bizimle iletişime geçiniz ölçek puanlarınız ile ilgili size geri bildirim yapılacaktır.

İletişim: burakoksal@hotmail.com

Rumuz:.....

1) Cinsiyetiniz? Kadın () Erkek ()

2) Yaşınız:

3) Eğitim Durumunuz: Lise () Önlisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

4) İlişki Durumunuz Bekar () Flört / Sevgili () Nişanlı () Evli ()

Evli iseniz eşinizle nasıl evlendiniz?

- a) Görücü usulü ile, birbirlerimizi önceden tanımadan
- b) Görücü usulü ile, daha sonra tanışıp onaylayarak
- c) Kendimiz tanışıp mantık olarak anlaşılarak (Mantık evliliği)
- d) Kendimiz tanışıp aşık olarak (aşk evliliği)
- e) Diğer (Lütfen açıklayınız).....

5) Doğdunuz yer: Köy () Kasaba () İlçe () Şehir Merkezi () Büyükşehir ()

6) Hayatınızın büyük bölümünü geçirdiğiniz yer: Köy () Kasaba () İlçe () Şehir Merkezi () Büyükşehir ()

7) Ailenizin toplam aylık geliri:

1000 TL ve altı () 1000-2000 TL () 2000-3000 TL () 3000-4000 TL () 4000 TL ve üstü ()

8) Şu anki çalışma durumunuz: Çalışıyorum () Çalışmıyorum ()

9) Annenizin eğitim durumu nedir?

- () Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
- () Üniversite mezunu

10) Babanızın eğitim durumu nedir?

- () Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu
- () Üniversite mezunu

11) Anneniz ev dışında gelir getiren herhangi bir işte çalışıyor mu? Çalışıyor () Çalışmıyor ()

12) Anne-babanızın evlenme şekli aşağıdakilerden hangisine uymaktadır, belirtiniz.

- a) Görücü usulü ile, birbirlerini önceden tanımadan
- b) Görücü usulü ile, daha sonra tanışıp onaylayarak
- c) Kendileri tanışıp anlaşılarak
- d) Diğer (Lütfen açıklayınız).....

Ek 3. Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Birinci Deneme Formu

Bu araştırma, genç yetişkinlerde evlilik rol beklentilerini ölçmek amacıyla yürütülen ölçek geliştirme çalışmasıdır. Aşağıda bir dizi evlilik rol beklentisi maddeleri mevcuttur. Sizden istenen her bir rol beklentisini dikkatli bir şekilde okuyup sizin için ne kadar önemli olduğunu aşağıdaki 5’li derecelendirmeyi kullanarak yapmanızdır. Değerli görüşlerinizi bizim için çok önemlidir. Cevaplarınız sadece bilimsel bir çalışma için kullanılacak olup, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

		Hiç	Orta düzeyde		Tamamen	
		1	2	3	4	5
N o	Evlilik Rol Beklentileri	1	2	3	4	5
1	Kadın kocasının ailesine karşı güler yüzlü olmalıdır.					
2	Eşler ailenin tamamını ilgilendiren konularda karar alırken eşit haklara sahip olmalıdır.					
3	Erkek uyandığında kahvaltısı hazır olmalıdır.					
4	Eşlerden her ikisi de çalışıyorsa, herkesin maaş kartı kendisinde durmalıdır.					
5	Bir konuda karar alınırken son söz erkeğe ait olmalıdır.					
6	Ailenin ekonomik kararları hakkında eşler eşit haklara sahip olmalıdır.					
7	Erkek çocuğun sorunlarıyla baba, kız çocuğun sorunlarıyla anne ilgilenmelidir.					
8	Eşler tatile nereye gideceklerine birlikte karar vermelidir.					
9	Çocuklar hakkındaki önemli kararlarda son sözü erkek söylemelidir.					
10	Eğer kadın da çalışıyorsa, ev işlerinde karı-koca eşit sorumluluklara sahip olmalıdır.					
11	Evdeki tamir işlerini erkek yapmalıdır.					
12	Ev işleri cinsiyete göre değil kişisel ilgi ve yeteneklere göre ayrılmalıdır.					
13	Erkeğin temel görevi ailesinin geçimini sağlamaktır.					
14	Çocukların sosyal ve duygusal gelişimiyle her iki eş de eşit sorumluluk almalıdır.					
15	Çocukların bakımı ve yetiştirilmesi konusunda kadın daha çok sorumlu olmalıdır.					
16	Eğer eğlenmeye gidilecekse, nereye gidileceğine eşler birlikte karar vermelidir.					
17	Çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek pişirmek gibi işler kadına ait olmalıdır.					
18	Eşler eve misafir davet etmeden önce birbirlerine haber vermelilerdir.					
19	Kadın ne iş yaparsa yapsın, onun için en önemli rol annelik rolüdür.					
20	Eşler diğer eşin ebeveynlerine de kendi ebeveynleri gibi ilgi göstermelidir.					
21	Erkek kadından daha eğitimli olmalıdır.					
22	Eşlerin kazandıkları para ortak bir bütçede toplanmalıdır.					
23	Erkek kadından daha fazla para kazanmalıdır.					
24	Aksi bir durum olmadıkça eşler ev için alışverişi birlikte yapmalıdır.					
25	Kadın evlenmeden önce çalışıyor olsa da evlendikten sonra işi bırakıp ev hanımı olmayı düşünmelidir.					
26	Kadın çalışmasa bile, erkek ev işlerinde eşine yardımcı olmalıdır.					
27	Kadın çalışmayacaksa üniversite mezunu olmasına gerek yoktur.					
28	Eve, fiyatı yüksek herhangi bir şey alınacaksa eşler birlikte karar vermelidir.					
29	Ailedeki parasal konular hakkında son kararı erkek vermelidir.					

30	Kadın ya da erkek eve geç gelecekse eşine önceden haber vermelidir.					
31	Eşler dışarı çıktığında ne yapılacağına erkek karar vermelidir					
32	Eşler çocukların isteklerine karşı ortak tutum sergilemelidir.					
33	Kadın yaşamını kocasının yaşamına göre ayarlamalıdır.					
34	Eşlerin birbirlerinin sosyal ağ hesap şifrelerini bilmeleri önemli değildir.					
35	Kadın eve gelen misafirleri en iyi şekilde ağırlamalıdır.					
36	Evlilikte aile hayatı eşlerin kendi sosyal hayatlarından daha önemli olmalıdır.					
37	Evlilikte iyi bir uyum için kadın erkeğin oy verdiği partiye oy vermelidir.					
38	Arabanın veya evin kimin üzerine tescil edileceği kararını eşler birlikte vermelidir.					
39	Kadın sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmadan önce kocasına haber vermelidir.					
40	Eşler çocukların yaş ve yeteneklerine göre aile kararlarına katılmalarına izin vermelidir.					
41	Dini bayramlarda eşler birlikte önce erkeğin ailesini ziyaret etmelidir.					
42	Eve evcil hayvan alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.					
43	Aileyi dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak her koşulda erkeğin sorumluluğu olmalıdır.					
44	Dini yaşam konusunda eşler birbirlerine baskı yapmamalıdır.					
45	Kadın sosyal medya hesabı oluşturmadan önce eşinden izin almalıdır.					
46	Aile içinde yaşanan bir problemle ilgili dışarıdan yardım alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.					
47	Kadın sosyal ağ sitelerine resim koyma konusunda kocasının fikrini almalıdır.					
48	Kadın çocukla ilgilendiğinde erkek de ev işlerini yapabilmelidir.					
49	Eşler nerede yaşayacakları konusunda farklı fikirdelerse son kararı erkek vermelidir.					
50	Eşler sadakat konusunda aynı düzeyde sorumluluk sahibi olmalıdır.					
51	Evde TV kumandası erkeğin yanında durmalıdır.					
52	Eşlerden biri eve yorgun gelse bile, eşine ve çocuklarına vakit ayırmalıdır.					
53	Çocukların okul işleriyle daha çok kadın ilgilenmelidir.					
54	Eşler kaç çocuk istediklerine birlikte karar vermelidir.					
55	Kadının neyi giyip giymeyeceğine kocası karışabilmelidir.					
56	Evlendikten sonra kadının kök ailesinin soyadını taşıyıp taşıyama kararı kendisine ait olmalıdır.					
57	Arabayla ilgili konular (tamir, bakım, yakıt alma vb.) erkeğin sorumluluğundadır.					
58	Evlendikten sonra eşler kendi ebeveynlerine yakın yerde yaşama konusunda birbirlerine baskı yapmamalıdır.					
59	Erkek, arkadaşlarıyla yaptığı sosyal aktivitelerde eşine danışmayabilir.					
60	Eşler birbirlerinin özel günleri hatırlama ve kutlama konusunda eşit sorumluluğa sahip olmalıdır.					
61	Kadın herhangi birine maddi yardım yapacaksa kocasının haberi olmalıdır.					
62	Boş zamanlarını nasıl geçireceklerine eşler birlikte karar verebilmelidir					
63	Erkek araba sürmeyi biliyorsa kadının araba sürmesine gerek yoktur.					
64	Eşlerin her ikisi de evlendikten sonra evlilik yüzüğünü takmalıdır.					
65	Et, balık, mangal işleri erkeğe ait olmalıdır.					
66	Her iki cinsiyet de romantik yakınlıkla ilgili duygularını söyleyebilmelidir.					
67	Erkeğin ailesiyle yaşamak gerekirse, kadın kocasının kararına uymalıdır.					
68	Eşler çocukların istekleriyle ilgili konularda ortak karar vermelidir.					
69	Eve tamirci geldiğinde, onunla erkek ilgilenmelidir.					
70	Kadının çalışıp çalışmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.					
71	Erkek ailesini geçindirecek kadar para kazanabiliyorsa kadının çalışmasına gerek yoktur.					
72	Kadın çalışmasa bile erkek ev işlerinde eşine yardımcı olmalıdır.					
73	Eğer kadın çalışıyorsa maaş kartı erkekte durmalıdır.					

74	Eşlerden kimin ihtiyacı varsa arabayı o kullanmalıdır.					
75	Evlendikten sonra erkeğin ebeveynlerine yakın yerde yaşanmalıdır.					
76	Cinsel birliktelik her iki eşin de rızasıyla olmalıdır.					
77	Evlendikten sonra kadın sadece kocasının soyadını taşımalıdır.					
78	Eşler sosyal ağ sitelerindeki paylaşımlarla ilgili konularda aile mahremiyetine benzer biçimde özen göstermelidir.					
79	Kadın kocasının dünya görüşüne uygun davranmalıdır.					
80	Eşler kendi ebeveynleri ile eşlerden biri(karı-koca) arasında anlaşmazlık olduğunda her iki tarafı da dinlemelidir.					
81	Cinsel yakınlığı erkek başlatmalı ve kadın uyum sağlayabilmelidir.					
82	Evin temiz ve bakımlı olması sadece kadının değil, aynı zamanda erkeğin de görevi olmalıdır.					
83	Kadın ailevi sorunları bir başkasıyla paylaşmamalıdır.					
84	Eşler ne zaman çocuk sahibi olacaklarına birlikte karar vermelidir.					
85	Eşler arasında sorun çıktığında alttan alan kadın olmalıdır.					
86	Kadının ya da erkeğin iş arkadaşlarıyla görüşmesi diğerini rahatsız etmemelidir.					
87	Erkek, karısının haberi olmasa bile eve misafir davet edebilir ve davetleri kabul edebilir.					
88	Eşler ev işlerindeki görev paylaşımlarına birlikte karar vermelidir.					
89	Eşler dışarı çıktığında, nereye gidileceğine erkek karar vermelidir.					
90	Evlendikten sonra eşler birbirlerinin ailesini kendi aileleri gibi sahiplenmelidir.					
91	Cinsel talepler konusunda, kadın kocasının taleplerini yerine getirmelidir.					
92	Kadın çalışıyor olsa bile ev işleri öncelikle onun görevidir					
93	Kadın, kocasından izinsiz alışveriş yapmamalıdır.					

Ek 4. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (Örnek Maddeler)

Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak üzere kullandıkları bir grup ifade verilmektedir. Her bir ifadeyi okuyun ve her bir ifadenin sizi ne kadar yansıttığı/sizin için doğru olduğu konusunda en uygun rakamsal karşılığı daire içine alınız. Verilen seçenekler arasında doğru ya da yanlış yanıt bulunmamaktadır. Her bir ifade için çok fazla zaman harcamayınız ancak **genellikle nasıl düşündüğünüze** işaret eden yanıtı veriniz.

Beni yansıtmıyor			Orta seviyede beni yansıtıyor			Beni yansıtıyor		
1	2	3	4	5	6	7		

No		1	2	3	4	5	6	7
1	Hayattaki en önemli şeyin kişisel dürüstlüğe sahip olmak/kendime karşı dürüst olmak olduğunu düşünüyorum.							
2								
3								
4								
5	Çocuklarıma arkadaşlarına karşı ilgili ve onların karşı duyarlı olmalarını öğretirdim.							
6								
7								
8								
9	Kendimi grubumun iyi bir üyesi olarak görürüm.							
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16	Benim için en tatmin edici etkinlik kendim için bir şeyler yapmaktır.							
17								
18								
19								
20								
21	Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, ailem ya da akrabalarım ile konuşurum.							
22								
23								
24								
25	Kendimle ilgili en çok önemseydiğim şey, kendimle olan ilişkimdir.							
26								
27								

Ek 5. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri
(Örnek Maddeler)

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Her özelliğin karşısına, sizi ne derece tanımladığını o özelliğin yanındaki boşluğa uygun sayıyı yazarak belirtiniz. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Beni yansıtmıyor

Orta seviyede beni yansıtıyor

Beni yansıtıyor

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

	Uygunluk numarası		Uygunluk numarası
1. ağırbaşlı, ciddi		21. idealist	
2.		22.	
3. anlayışlı		23. kaba dil kullanmayan	
4.		24.	
5.		25.	
6. boyun eğen		26.	
7.		27.	
8.		28.	
9.		29. mantıklı	
10.		30.	
11. duygusal		31.	
12.		32.	
13.		33.	
14.		34.	
15.		35. saldırgan	
16.		36.	
17. gözü pek		37.	
18.		38.	
19. hassas		39. tatlı dilli	
20.		40.	

Ek 6 Evlilik Rol Beklentisi Ölçeği Final Formu

Bu araştırma, genç yetişkinlerde evlilik rol beklentilerini ölçmek amacıyla yürütülen ölçek geliştirme çalışmasıdır. Aşağıda bir dizi evlilik rol beklentisi maddeleri mevcuttur. Sizden istenen her bir rol beklentisini dikkatli bir şekilde okuyup sizin için ne kadar önemli olduğunu aşağıdaki 5'li derecelendirmeyi kullanarak yapmanızdır. Değerli görüşlerinizi bizim için çok önemlidir. Cevaplarınız sadece bilimsel bir çalışma için kullanılacak olup, hiçbir kişi ya da kurumla paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

	Hiç Katılmıyorum		2		Orta düzeyde katılıyorum		4		Tamamen Katılıyorum
	1				3				5
No	Evlilik Rol Beklentileri								
1	Eşler ailenin tamamını ilgilendiren konularda karar alırken eşit haklara sahip olmalıdır.								
2	Erkek uyandığında kahvaltısı hazır olmalıdır.								
3	Bir konuda karar alınırken son söz erkeğe ait olmalıdır.								
4	Ailenin ekonomik kararları hakkında eşler eşit haklara sahip olmalıdır.								
5	Erkeğin temel görevi ailesinin geçimini sağlamaktır.								
6	Eğer eğlenmeye gidilecekse, nereye gidileceğine eşler birlikte karar vermelidir.								
7	Çamaşır yıkamak, temizlik yapmak, yemek pişirmek gibi işler kadına ait olmalıdır.								
8	Eve, fiyatı yüksek herhangi bir şey alınacaksa eşler birlikte karar vermelidir.								
9	Ailedeki parasal konular hakkında son kararı erkek vermelidir.								
10	Kadın yaşamını kocasının yaşamına göre ayarlamalıdır.								
11	Arabanın veya evin kimin üzerine tescil edileceği kararını eşler birlikte vermelidir.								
12	Kadın sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmadan önce kocasına haber vermelidir.								
13	Dini bayramlarda eşler birlikte önce erkeğin ailesini ziyaret etmelidir.								
14	Eve evcil hayvan alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.								
15	Aileyi dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korumak her koşulda erkeğin sorumluluğu olmalıdır.								
16	Kadın sosyal medya hesabı oluşturmadan önce eşinden izin almalıdır.								
17	Aile içinde yaşanan bir problemle ilgili dışarıdan yardım alınıp alınmayacağına eşler birlikte karar vermelidir.								
18	Kadın sosyal ağ sitelerine resim koyma konusunda kocasının fikrini almalıdır.								
19	Kadın çocukla ilgilendiğinde erkek de ev işlerini yapabilmelidir.								
20	Eşler nerede yaşayacakları konusunda farklı fikirdelerse son kararı erkek vermelidir.								
21	Eşler sadakat konusunda aynı düzeyde sorumluluk sahibi olmalıdır.								
22	Eşler kaç çocuk istediklerine birlikte karar vermelidir.								
23	Kadının neyi giyip giymeyeceğine kocası karışabilmelidir.								
24	Arabayla ilgili konular (tamir, bakım, yakıt alma vb.) erkeğin sorumluluğundadır.								
25	Evlendikten sonra eşler kendi ebeveynlerine yakın yerde yaşama konusunda birbirlerine baskı yapmamalıdır.								
26	Boş zamanlarını nasıl geçireceklerine eşler birlikte karar verebilmelidir.								
27	Her iki cinsiyet de romantik yakınlıkla ilgili duygularını söyleyebilmelidir.								
28	Erkeğin ailesiyle yaşamak gerekirse, kadın kocasının kararına uymalıdır.								
29	Eşler çocukların istekleriyle ilgili konularda ortak karar vermelidir.								
30	Eve tamirci geldiğinde, onunla erkek ilgilenmelidir.								
31	Eşlerden kimin ihtiyacı varsa arabayı o kullanmalıdır.								
32	Cinsel birliktelik her iki eşin de rızasıyla olmalıdır.								
33	Evlendikten sonra kadın sadece kocasının soyadını taşımalıdır.								
34	Eşler kendi ebeveynleri ile eşlerden biri(karı-koca) arasında anlaşmazlık olduğunda her iki tarafı da dinlemelidir.								
35	Evin temiz ve bakımlı olması sadece kadının değil, aynı zamanda erkeğin de görevi olmalıdır.								
36	Eşler ne zaman çocuk sahibi olacaklarına birlikte karar vermelidir.								
37	Eşler arasında sorun çıktığında alttan alan kadın olmalıdır.								
38	Eşler ev işlerindeki görev paylaşımlarına birlikte karar vermelidir.								
39	Cinsel talepler konusunda, kadın kocasının taleplerini yerine getirmelidir.								
40	Kadın çalışıyor olsa bile ev işleri öncelikle onun görevidir.								

Ek 7 Yazarın Özgeçmişı

Adı Soyadı	Burak KÖKSAL		
Doğum Tarihi ve Yeri	26 Ocak 1989, Altındağ		
İletişim Bilgileri	Adres: Tokat Rehberlik ve Araştırma Merkezi. Cemalettin Mah. Gazipaşa Cad. 9. Sok. No:3 Merkez/TOKAT e-mail: burakoksal@hotmail.com		
Öğrenim Bilgileri			
Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	19 Mayıs Üniversitesi	2007-2011
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2011-2017
Çalışma Deneyimi			
Kurum	Görev	Yıl	
Akarçay Ş.T.Y YBO	Rehber Öğretmen	2011-2013	
Atatürk İlkokulu	Rehber Öğretmen	2013-2017	
Tokat Rehberlik ve Araştırma Merkezi	Rehber Öğretmen	20017-devam ediyor	